

Kehittämistyö Viertolan vastaanottokodin osasto Harjulaan - Ohjaajan opas



Maasalo, Maria & Welling, Simo

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

KEHITTÄMISTYÖ VIERTOLAN VASTOONOTTOKODIN
OSASTO HARJULAAN - OHJAAJAN OPAS

Maria Maasalo & Simo Welling
Sosiaali
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2010

Maasalo, Maria & Welling, Simo

Kehittämistyö Viertolan vastaanottokodin osasto Harjulaan - Ohjaajan opas

Vuosi 2010 Sivumäärä 49 + 36

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön Vantaan Kaupungin Viertolan vastaanottokodin Harjulan osastolle vuoden 2009 aikana. Tuotoksena teimme oppaan Harjulan työntekijöiden käyttöön. Toive oppaaseen tuli Harjulan työryhmältä. Pää tavoitteena oli kehittää Harjulan toimintaa tuottamalla opas ohjaajien käyttöön. Oppaan tarkoituksena on tukea ohjaajien työtä osastolla niin, että siitä voi tarkistaa nuoren kanssa työskennellessä tarvittavia asioita.

Oppaassa on eri osa-alueita. Alueet liittyivät nuoren eri vaiheisiin ja ikäkausiin sijoituksen aikana työntekijöiden näkökulmasta katsottuna. Haastattelimme teemahaastattelulla ohjaajia saadaksemme tarpeellista tietoa siitä, mitä oppaan haluttiin sisältävän, miten Harjulassa sillä hetkellä toimittiin ja mihin kaivattiin lisää tietoa. Tavoitteenamme oli kehittää Harjulan toimintaa ja luoda työväline, joka auttaa ohjaajia työssä. Lisäksi prosessin aikana halusimme herättää ohjaajissa ajatuksia omasta työstään ja sen kehittämisestä. Halusimme kehittää myös omaa ammatillisuuttamme ohjaajina, koska työskentelemme molemmat ohjaajina nuorisokodissa tällä hetkellä.

Teoreettisessa viitekehyksessä olemme käyttäneet erilaisia lähteitä koskien sijaishuoltoa, nuoruutta, nuorten kanssa työskentelyä. Haastatteluiden teemat käsittelivät samoja aiheita kuin teoriaviitekehys. Opas käsittelee samoja teemoja, mitä käytimme haastatteluissa. Lisäksi oppaassa on eri ikävaiheille ominaisia kehitysvaiheita.

Itsearviointiin lisäksi pyysimme palautetta Harjulan ohjaajilta. Palaute oli pääasiassa positiivista ja olimme myös itse tyytyväisiä opinnäytetyöhön. Opas olisi voinut olla laajempi ja asiaa siihen olisi riittänyt enemmänkin. Alun perin toivoimme, että opas tulee käyttöön Harjulassa ja palautteen perusteella ohjaajat uskoivat käyttävänsä sitä työssään. Uskomme, että ohjaajat voivat halutessaan käyttää opasta työnsä kehittämisessä jatkossa.

Tällä hetkellä lastensuojelu on puheenaiheena monessa kunnassa, koska säästöt koskevat myös lastensuojelua. Työtä ohjaajille tulee koko ajan lisää ja resurssipulasta huolimatta työ on tehtävä laadukkaasti kuntien taloustilanteesta huolimatta. Lastensuojelua säätelevät lait, joten tämä vaatii lastensuojelussa työskentelevältä henkilöstöltä motivaatiota hoitaa työnsä hyvin tilanteesta riippumatta. Toivomme tämän opinnäytteen antavan lisää työvälineitä lastensuojelun työntekijöille ja alan opiskelijoille.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, nuorisokodit, nuoruus, teemahaastattelut

Maasalo, Maria & Welling, Simo

Development work to Viertola reception home unit Harjula - Counsellor's Handbook

<u>Year</u>	<u>2010</u>	<u>Pages</u>	<u>49 + 36</u>
-------------	-------------	--------------	----------------

This thesis was made for Harjula unit of Viertola reception home in 2009. The purpose of the thesis was to produce Counsellor's Handbook for Harjula employees to use. Request for this came from Harjula's counsellors. The key objective was to develop Harjula's operations by creating a handbook for counsellors.

The different parts of the handbook include information on different development and age phases of young people during foster care, seen from the viewpoint of foster care employees. Counsellors were theme interviewed to get the necessary information about the wishes Harjula's counsellors had concerning the handbook, how people presently work at Harjula and what themes needed to be further elaborated. Our purpose was to develop methods used at Harjula and to create a tool for work that would be useful for the counsellors. In addition, during the process we wanted the counsellors to contemplate their work and how to develop it. Also, we both wanted to develop our professionalism during the thesis process, because we both work as counsellors at a youth home.

The theoretical frame of reference in this thesis consists of different sources related to foster care, adolescence, and working with youths. The interview themes dealt with the same contexts as the theoretical frame. The Handbook focuses on the same themes used in the interviews, and it also includes theory on the usual development phases of young people.

In addition to self-reflection, we asked feedback for our thesis from Harjula. Feedback from Harjula was positive and we are also pleased with the outcome of the thesis. We hope that the Handbook will be in use and according to the feedback, this will be the case. We also believe that the Handbook can further develop the work done at Harjula.

Child protection has been a current topic in many municipalities, because expense savings concern also child protection and foster care. Counsellor's work load increases all the time and even with the shortage of resources, it has to be done correctly despite the situation of municipality's economy. Child protection is stated by law, which demands people who work in child protection to do their work well in all situations. Harjula Counsellor's Handbook is meant to be a tool that eases counsellors' work.

Key words: child protection, foster care, youth homes, adolescence, theme interviews

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TAVOITTEET	9
3 VIERTOLAN VASTAANOTTOKOTI, OSASTO HARJULA	10
4 SIJAISHUOLTO	11
4.1 Sijaishuoltopaikkaan siirtyminen ja yhteistyö	12
4.2 Jälkihuolto	13
5 NUORUUS.....	14
5.1 Nuoruuden eri vaiheita.....	14
5.1.1 Murrosikä.....	15
5.1.2 Itsenäistyminen	16
5.1.3 Fyysiset ja psyykkiset muutokset	17
5.2 Nuorten erilaisuus ja yksilöllisyys	18
5.3 Yhteisöllisyys.....	19
6 TYÖSKENTELY NUORTEN KANSSA	21
6.1 Aikuinen kasvattajana.....	21
6.2 Ohjaaja yksilönä.....	22
6.3 Omaohjaajuus	23
7 TUTKIMUSMENETELMÄT	25
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	25
7.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	25
7.2.1 Haastattelun etuja ja haittoja	26
7.2.2 Teemahaastattelu	27
7.3 Eettisyys	28
8 HAASTATTELUIDEN TOTEUTUS	29
9 AINEISTON ANALYSOINTI.....	31
9.1 Toiveet opinnäytetyöstä	31
9.2 Ohjaajuus ja omaohjaajuus	32
9.3 Nuoren saapuminen.....	33
9.4 Nuoren asioiden hoito	35
9.5 Perhetyö, verkostotyö ja moniammatillisuus	36
9.6 Nuorten erilaisuus.....	38
9.7 Itsenäistyminen ja kotiutus.....	39
10 ARVIOINTI.....	41
10.1 Arviointi keinot.....	41
10.2 Prosessin arviointi	41
10.3 Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi	43
10.4 Työryhmän palaute.....	43

11 POHDINTA.....	44
LÄHTEET	47
Liitteet.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe nousi esille työelämän tarpeista ja toiveista. Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö. Viertolan vastaanottokodin Harjulan osastolle kaivattiin käytänteiden ja yhteisten linjojen selventämistä sekä muistilistaa ohjaajan hoidettavista asioita. Opinnäytetyön tekeminen Harjulaan tuntui luontevalta, koska työlle oli tarvetta ja olemme kumpikin työskennelleet Harjulassa pidemmissä sijaisuuksissa sekä keikkatoissa. Aiempi työkokemus Harjulasta toi myös haasteita opinnäytetyön tekemiselle, mutta toisaalta taas antoi paljon hyvää, koska pystyimme käyttämään hyväksi omaa tietämystä monessa asiassa. Toiveiden perusteella suunnittelimme oppaan Harjulan nuorisokodin käyttöön.

Opasta varten haastattelimme ohjaajia. Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, jota käsittelemme Tutkimusmenetelmät -kappaleessa. Haastatteluita käytimme pohjana oppaan laatimiselle. Lisäksi tutustuimme ammattikirjallisuuteen, sekä erilaisiin verkkojulkaisuihin, jotka käsitelivät opinnäytetyömme aihetta ja antoivat meille eri näkökulmia asioihin. Osa lähteistä oli melko vanhoja, koska uudempia lähteitä oli vaikea löytää ja jos sellaisen löysimme, se viittasi poikkeuksetta vanhempaan teokseen. Lähteet käsitelivät sijaishuoltoa, nuoruutta, työskentelyä nuorten kanssa, tutkimusmenetelmiä ja eettisyyttä. Lisäksi säännöt saimme oppaaseen Harjulassa jo olevasta perehdytyskansiossa. Varmistimme vielä Harjulan säännöt työryhmältä työyhteisön kehittämispäivänä, jolloin sääntöjä päivitettiin.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi helmikuussa 2009. Keskusteltuaamme Harjulan vastaavan ohjaajan kanssa otimme selvää koululta saammeko luvan tehdä opinnäytetyön Harjulaan. Keväällä teimme tutkimussuunnitelman, jonka esittelimme suunnitelmaseminaarissa toukokuussa. Opinnäytetyösuunnitelmamme hyväksyttiin koulussa, jonka jälkeen saimme jättää vapaa-uoitoisen tutkimuslupahakemuksen (Liite 1) Vantaan kaupungin perhepalveluiden johtajalle. Tutkimusluvan (Liite 2) saatuaamme suunnittelimme haastattelukysymykset (Liite3) ja haastattelimme kesällä Harjulan kahdeksasta ohjaajasta kuusi, joista yksi oli vastaava ohjaaja. Kahden työntekijän haastattelut jäivät aikataulullisista syistä tekemättä.

Litteroimme haastattelut ja kartoitimme niiden ja omien ajatustemme pohjalta, miten lähdemme työstämään opasta. Käytimme kirjallisuuden lisäksi haastatteluita lähteenä oppaan teossa. Opinnäytetyön teoriaosuuden ja oppaan valmistuttua pyysimme palautetta Harjulan ohjaajilta. Lisäksi teimme itsearviointia koko opinnäytetyöprosessin ajalta. Oma toimintaamme koskevaa arviointia kokosimme kirjoittamalla pitkin prosessia heränneitä ajatuksia ylös sitä mukaan, kun niitä nousi esiin.

Työmme alkuun olemme koonneet opinnäytetyöhön liittyviä yleisiä ja henkilökohtaisia tavoitteita. Tavoiteosion jälkeen on toimipaikankuvaus, teoreettinen viitekehys ja käytetyt tutkimusmenetelmät. Näiden jälkeen käymme läpi toteutuksen, haastattelut ja aineiston analysoinnin. Loppuun olemme laittaneet arvioinnin ja pohdinnan, missä käymme laajemmin läpi koko prosessin.

2 TAVOITTEET

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tavoitteena on, että opiskelija toimii kehittäjänä työelämässä. Opiskelijan ei ole tarkoitus toimia tutkijana, mutta analyyttinen ja systemaattinen työote tulee näkyä opinnäytetyössä. (Rantanen 2008.)

Laurean yleisenä tavoitteena opinnäytetyölle on tukea opiskelijan ammatillista kasvua niin, että hän osoittaa valmiutta soveltaa tietojaan ja taitojaan käytännön asiantuntijatehtävissä. Myös teorian tiedon ja käytännön yhdistäminen on tärkeää uusien sovellusnäkökulmien luotaessa. (Aho, Hemmilä, Korhonen 2009: 68.) Yleisesti ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja riittävän ammatillisten tietojen ja taitojen osaamisen näyte. Opinnäytetyö voi parhaassa tapauksessa ohjata opiskelijan urasuunnittelua ja työllistymistä. Tavoitteena on myös, että opiskelija pääsee näyttämään vahvuutensa oman alan jollakin osa-alueella. Lisäksi tärkeää on, että opiskelija on itse kiinnostunut ja motivoitunut opinnäytetyön aiheesta. (Vilka & Airaksinen 2004: 10,17, 24.) Tässä opinnäytteessä on pyritty yhdistämään teorian tietoa käytännön tarpeisiin oppaan muodossa, jonka idea on tullut työelämän tarpeista. Opinnäytetyön aihe motivoi molempia, sillä koimme sen auttavan meitä kehittymään ammatillisesti.

Tuotimme opinnäytetyömme pohjalta oppaan Harjulan ohjaajien käyttöön. Oppaassa on käsitelty yleisesti ohjaajan työtehtäviä, omaohjaajuutta sekä muita keskeisiä osa-alueita, jotka liittyvät ohjaajan työhön nuorisokodissa. Tavoitteena oli selkeyttää ohjaajien toimenkuvaa ja tehtäviä sekä saada työskentelyyn yhtenäisempi linja. Lisäksi tarkoituksena oli kehittää omaa ammatillista kasvuamme lisäämällä tietämystämme nuorisokodissa työskentelystä ja omaohjaajana toimimisesta.

Tutkimusongelman pääkysymyksenä oli, mitkä ovat Harjulan yhteiset linjavedot nuorten kanssa työskentelyssä ja miten ne koetaan ohjaajien taholta. Alakysymyksinä olivat, mitkä ovat ohjaajuuden ja omaohjaajuuden tavoitteet, miten niitä voitaisiin kehittää sekä miten ottaa huomioon nuorten iänmukaiset tarpeet. Katsoimme näiden asioiden olevan aluksi tarpeen selvittää haastattelulla. Päättävänä tavoitteena oli kehittää Harjulan toimintaa. Pyrimme kehittämään sellaisia kysymyksiä haastatteluihin, jotka auttoivat meitä hahmottamaan oppaan sisältöä. Jaoimme kysymykset viiteen eri teemaan, jotka olivat ohjaajuus ja omaohjaajuus, nuoren saapuminen, nuoren asioiden hoito, nuorten erilaisuus sekä itsenäistyminen ja muutto.

Opinnäytetyömme tavoite oli tuottaa opas Harjulan ohjaajien käyttöön. Oppaan tuli olla sellainen, että siitä on käytännössä hyötyä ohjaajille ja se toimii apuna heidän työssään. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että opinnäytetyöprosessi herättää ohjaajat miettimään omaa työtään

ja sen kehittämistä. Työyhteisön haastatteluiden pohjalta tavoitteeksi nousi, että opas olisi yksinkertainen ja toimisi muistilistana omaohjaajuutta toteuttaessa. Lisäksi toivottiin, että haastatteluiden tulokset käytäisiin läpi työyhteisössä. Toivomme myös, että oppaasta on hyötyä muille opiskelijoille, jotka ovat kiinnostuneita ohjaajan työnkuvasta lastensuojelulaitoksessa.

Simo oli työskennellyt ennen opinnäytetyön aloittamista noin kaksi ja puoli vuotta nuorisokodissa, mutta omaohjattava hänellä oli ollut vain muutaman kuukauden ajan ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista, joten Simolla ei ollut suurempaa kokemusta omaohjaajuudesta. Simon tavoitteena opinnäytetyöprosessin aikana oli lisätä omaa kokemusta omaohjaajuudesta nuorisokodissa. Lisäksi Simo pyrki soveltamaan omia tietoja oppaan teossa. Hänen tavoitteena oli myös ottaa opiksi opinnäytetyötä tehdessä tulleista kokemuksista, jotka koskivat omaohjaajuutta.

Maria oli ollut työharjoitteluissa opintoihin liittyen kahdessa eri nuorisokodissa sekä tehnyt harjoitteluiden jälkeen sijaisuuksia kyseisiin paikkoihin. Ohjaajien työtehtävät ovat näin ollen pääpiirteittäin tuttuja, mutta syvennystä moneen asiaan Maria toivoi saavan opinnäytetyöprosessin aikana. Omaohjaajana Maria ei ollut toiminut, kuin vasta opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa. Näin Marian tavoitteena oli saada omaohjaajuuteen lisää tietoa ja taitoa opinnäytetyön kautta.

3 VIERTOLAN VASTAANOTTOKOTI, OSASTO HARJULA

Seuraavassa on kuvausta Harjulan nuorisokodista. Kuvauksessa on käytetty apuna Harjulan perehdytyskansiota sekä omaa käytännön kokemuksella hankkimaamme tietoutta. Harjula on yksi Vantaan Kaupungin Viertolan vastaanottokodin osastoista. Viertolan vastaanottokoti on osa Vantaan sosiaali- ja terveydenhuollon perhepalveluja (Viertolan vastaanottokoti 2008). Harjula sijaitsee tällä hetkellä väliaikaisissa tiloissa Korson keskustassa. Aikaisemmin Harjulla oli vakituiset tilat Korson keskustasta noin 1,5 km päässä, mutta nämä tilat kaipaivat remonttia, jonka takia jouduttiin siirtymään väliaikaistiloihin. Uusiin tiloihin siirryttiin joulukuussa 2009, jolloin opinnäytetyömme oli vielä kesken.

Harjula on sijaishuollon toimintayksikkö, jossa annetaan huostaanotetuille 12-18 -vuotiaille nuorille pitkäaikaista ja kuntouttavaa hoitoa ja kasvatusta yhteistyössä vanhempien kanssa. Lisäksi Harjulan käytössä on kaksi tukiasuntoa, jotka on tarkoitettu itsenäistyville nuorille. Tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja kehitystä. Harjulassa tehdään jokaisen nuoren kanssa yksilöllistä työtä. Nuorelle valitaan kaksi omaohjaajaa, joiden kanssa käydään omaoh-

jaajakeskusteluja ja vietetään joskus kahden keskeistä aikaa. Nuoren asioita käsitellään myös vähintään puolen vuoden välein tai tarvittaessa asiakassuunnitelman neuvotteluissa. Nuoren taitoja kartoitetaan ja erityisesti itsenäistymisvaiheessa tähän kiinnitetään huomiota. Yksilöllisen työn lisäksi Harjulassa tehdään yhteisiä asioita ohjaajien ja muiden nuorten kanssa. Nuorten toiveita otetaan huomioon toiminnallisia tekemisiä ja retkiä suunniteltaessa. Nuoria myös kannustetaan ja tuetaan harrastuksissa.

Harjulassa työskentelee vastaavan ohjaajan lisäksi tällä hetkellä kahdeksan ohjaajaa, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja (AMK), sosiaalikasvattajia, yksi kirkon nuorisotyön ohjaaja sekä yksi opistoasteen nuorisotyön tutkinnon suorittanut. Osalla on lisäksi esimerkiksi päihde-työn koulutusta. Harjulassa työskentelee myös nuorisokotiapulaisen nimikkeellä yksi henkilö. Johtaja työskentelee Viertolan vastaanottokodissa Liljätien päätoimipisteessä. Harjulassa tehtävä työ on epäsäännöllistä kolmivuorotyötä. Työajat ovat yleensä: aamuvuoro 8-16, välivuoro 10-18, iltavuoro 14-22 ja yövuoro 18-09. Työajat voivat poiketa näistä osaston tarpeiden mukaan.

Vanhempien lisäksi tärkein yhteistyökumppani on Viertolan vastaanottokodin päätoimipiste, josta nuoret pääsääntöisesti sijoitetaan Harjulaan. Viertolan vastaanotto- ja Asolan osaston kanssa yhteistyötä tehdään tiiviisti ja Asolan osaston kanssa järjestetään myös yhteistä toimintaa. Vastaanottokodin psykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja, perhetyöntekijät ja toimintaterapeutit ovat myös Harjulan käytettävissä. Viertolan vastaanottokodissa toimii myös Peltolan koulun Liljätien opetusyksikkö, joka on pienryhmäluokka.

Yhteistyötä tehdään tiiviisti nuorisopsykiatrian ja erityisesti Keravalla sijaitsevan Pohjoisen nuorisopsykiatrian poliklinikan (Klondyke), kriisipoliklinikan ja nuorisopsykiatrian osaston kanssa. Muidenkin terveyspalveluiden, kuten Peijaksen sairaalan kanssa, tehdään yhteistyötä psyykkisissä asioissa ja muutoin terveydenhoidollisissa asioissa. Lisäksi yhteistyötä tehdään muun muassa perheneuvoloiden, nuorisoaseman, työvoimatoimiston nuorisopalveluiden, Kelan sekä koulujen kanssa. Poliisin kanssa tehdään yhteistyötä erityisesti silloin, kun nuori on kauteissa. Tällöin ilmoitetaan asiasta myös Sosiaali- ja kriisipäivystykseen.

4 SJAISHUOLTO

Sijaishuolto tarkoittaa kaikkea lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, kun lapsi tai nuori on sosiaalilautakunnan huostaanottama. Sijaishuollon muotoja ovat perhehoito ja laitoshuolto. Lisäksi lapsia voidaan sijoittaa muulla tarkoituksen mukaisella tavalla. Voidaan katsoa että sijaishuolto on lasten arjen ympäristö, ammatillisen toiminnan kenttä ja

palvelujärjestelmän yksi toimintamuoto. Lisäksi sijaishuollossa pyritään tukemaan lapsen tai nuoren suhdetta läheisiinsä. (Puonti, Saarnio & Hujala (toim.) 2004: 202-206.) Lapselle tai nuorelle läheisiä ihmisiä voivat olla muun muassa vanhemmat, sukulaiset tai muut lapselle tärkeät ihmiset, kuten ystävät tai kummit.

Lastensuojelulaissa painotetaan, että sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee ottaa huomioon huostaanoton perusteet, lapsen tarpeet ja lapsen jo valmiiksi muodostuneiden ihmissuhteiden ylläpitäminen. Myös lapsen uskonto, kieli ja kulttuuri tulee ottaa huomioon mahdollisuuksien mukaan. Lapselle pitää kertoa ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen huostaanoton syistä sekä miten hänen asioissaan toimitaan ja mihin aiotaan ryhtyä. (LSL 2007: luku 10, 50§, 53§.)

Lastensuojelulaitoksilla on huomattavasti erilainen tehtävä kuin muilla laitoksilla, sillä niiden tulee täydentää tai korvata epäonnistuneita suhteita (Jahnukainen, Kekoni, & Pösö 2004, 9). Lastensuojelulaissa on määritelty lastensuojelulaitoksien toiminnan olevan lapsen etujen mukaista. Laitoksen tulee auttaa nuoria, joiden kehitys ei ole mahdollista ilman kodin ulkopuolista apua. (Salminen 2001: 25.)

Laitokseen sijoitetulle nuorelle on tärkeää saada tuntee turvallisuutta, sillä nuoren taustoissa saattaa olla turvattomia aikuiskontakteja. Turvallisuuden tunne synnyttää luottamusta, joka taas vaikuttaa aikuisen ja nuoren väliseen vuorovaikutukseen. Laitoksen tulisi pyrkiä kodinomaisuuteen, jossa työntekijöillä tulisi olla aikuisen rooli. Aikuisen roolin laitoksessa voidaan katsoa olevan erilainen kuin ammattiauttajan rooli, enemmänkin luottamuksellinen suhde. Rajoja asettamalla nuorelle pyritään opettamaan normaaliin elämäntilanteeseen pääsemistä. Kuitenkin rajojen asettaminen voi poiketa normaalista rajojen asettamisesta esimerkiksi liikkumista rajoitettaessa. (Salminen 2001: 30-34.)

Koulukodeissa pyritään huolehtimaan nuoren perustarpeista ja opettamaan elämän perustaitoja. Lisäksi yhtenä tarkoituksena on lisätä arjen hallintaa. (Salminen 2001: 34.) Vastaavaa voidaan pitää nuorisokotien tarkoituksena.

4.1 Sijaishuoltopaikkaan siirtyminen ja yhteistyö

Nuoren siirtyminen sijaishuoltoon tulee tapahtua suunnitellusti ja sen valmistelu tulee toteuttaa mahdollisimman hyvin. Siirtymävaiheella on suuri merkitys ja se tulee toteuttaa yhdessä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa yhteistyössä. Neuvotteluja siirtymävaiheessa tulee käydä mahdollisuuksien mukaan yhdessä nuoren vanhempien kanssa. (Saastamoinen 2008: 106.)

Nuorelle sekä hänen vanhemmilleen on hyvä järjestää tutustumiskäynti uuteen sijaishuoltopaikkaan, jolloin heillä on mahdollisuus tutustua uuteen paikkaan ja sen henkilöstöön. Lisäksi

he voivat tutustumisellaan varmistua, että sijaishuolto paikka vastaa tarpeita. Sijaishuolto paikan tulee saada nuoresta tarvittavat taustatiedot sekä asiakirjat, joita vaaditaan nuoren hoitoon ja huolenpitoon sekä kuntoutumiseen. (Saastamoinen 2008: 106-107.)

Siirtymävaiheessa sijaishuolto paikan vastaanottavalla työntekijällä tulee olla tarpeeksi aikaa nuorelle, ja työntekijän tulisi saada nuori tuntemaan olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi. Työntekijän tulisi tutustuttaa nuori paikan muihin nuoriin ja henkilökuntaan. Nuorella on oltava tarpeeksi omaa tilaa ja hänen on saatava tuoda omia tuttuja tavaroitaan omaan huoneeseensa, jonka hän voi sisustaa haluamallaan tavalla. Vanhempien ja nuoren kanssa on hyvä heti alussa luoda yhteiset säännöt, jotka koskevat sijaishuoltoa. (Saastamoinen 2008: 106-107.) Harjussa nuorelle pyritään saamaan turvallinen olo jo ensimmäisestä yöstä lähtien. Tämä helpottaa nuoren asettumista uuteen paikkaan.

Lapsen ollessa sijoitettuna kodin ulkopuolelle, täytyy lapsen asioista vastaavien henkilöiden tehdä mahdollisuuksien mukaan vanhempien ja itse nuoren kanssa yhteistyötä huollon jatkuvuuden takaamiseksi. Eli käytännössä tämä tarkoittaa vastaavaa sosiaalityöntekijää, muuta lastensuojelun työntekijää, sijaishuollon vastaavaa työntekijää tai sijaishuolto paikan edustajaa, joka on yhteistyössä vanhempien kanssa hoidon turvaamiseksi. Yhteistyö on sijaishuollon onnistumisen kannalta tärkeää. (Saastamoinen 2008: 109.)

4.2 Jälkihuolto

Sosiaalihuollosta vastaavan kunnan on järjestettävä huostaanoton ja sijaishuollon päätyttyä lapselle tai nuorelle jälkihuolto. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 21 vuotta, mutta myös siinä tapauksessa jos kodin ulkopuolelle sijoittamisen päättymisestä on kulunut viisi vuotta. Sijaishuolto ja jälkihuolto tulee nähdä kokonaisuutena, jossa sosiaalityöntekijä ja sijaishuollon työntekijät tekevät yhteistyötä. (Taskinen 2008: 88; LSL 2007: luku 12, 75§.) Harjussa pyritään aloittamaan jälkihuolto yhteistyössä jälkihuollon työntekijöiden kanssa siinä vaiheessa, kun nuori täyttää 17 vuotta.

Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa nuori tulemaan toimeen itsenäisesti oman sosiaalisen tukiverkoston tukemana. Jälkihuollon aikana kartutetaan nuoren valmiuksia, itsenäistymistaitoja sekä koulutusmyönteisyyttä, jotka helpottavat nuoren integroitumista yhteiskuntaan. Nuorelle on tärkeä kokea, että hänestä edelleen välitetään ja nuoren lähiverkosto tarvitsee apua omiin toimintamahdollisuuksiin nuoren tukemisessa. Myös nuoren kanssa pitkään työskennelleelle työntekijälle on tärkeää nähdä työnsä tulokset, vaikka nuoren lähteminen sijaishuolto paikasta tuntuisikin helpottavalta. (Taskinen 2008: 88-89.)

Harjulassa itsenäistyvien nuorien tuloista osa laitetaan säästöön, jotta niillä pystyisi tekemään tarpeellisia hankintoja tulevaan asuntoon. Lastensuojelulain (LSL 2007: luku 12, 77§) mukaan itsenäistymisvarat on lähtökohtaisesti annettava nuorelle jälkihuollon päättyessä tai viimeistään silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta.

5 NUORUUS

Tässä luvussa käsitellään nuoruutta ja sen eri vaiheita. Nuoruuden vaiheet voidaan jaotella eri tavoilla, joten seuraavassa on vain muutama esimerkki miten nuoruus voidaan nähdä. Nuoruus voidaan kuitenkin jakaa pääpiirteittäin kolmeen eri vaiheeseen: alku-, keski- ja loppuvaiheeseen.

Nuoruus on aikaa, jolloin oma persoonallisuus alkaa muotoutua ja lapsuusaika jää taakse. Yhteiskunnan merkitys kasvaa suhteessa lapsuuden kasvuympäristöön. Nuoruusiässä tapahtuu suuria muutoksia niin mielessä kuin kehossakin. Nuoren kehitys ei ikinä noudata samaa kaavaa, mutta eri sukupuolilla on omat tyypilliset vaiheet ja vaikeudet. Nuoruus jää lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Nuorella alkaa olla jo monia aikuiseen samaistumisen kautta hankittuja kokemuksia ja taitoja, mutta hän on vielä kypsymätön ja häneltä puuttuu aikuisen kokemusmaailma. Nuoruus ei ole irrallinen ikävaihe, lapsuusiän kokemuksilla on suuri merkitys nuoruusiän läpikäymisessä ja nuoruus vaikuttaa aikuisen persoonallisuuden muodostumiseen. P. Blosin mukaan nuoruusikä on ihmisen toinen mahdollisuus, mahdollisuus korjata lapsuusiän kehityksen puutteita ja traumoja ja mahdollisuus kohti eheämpää aikuisuutta. (Rantanen 2004: 46-47.) Usein huostaanotetuilta nuorilta puuttuu kunnollinen aikuisen malli, jolloin on tärkeää, että heillä on turvallisia aikuisia Harjulassa ympärillään. Lisäksi Harjulan ohjaajat antavat hyvän aikuisen mallin nuorille. Ohjaajilta vaaditaan paljon auttaakseen nuoria saamaan korjaavia kokemuksia. Korjaavia kokemuksia tarvitaan muun muassa korjaamaan huostaanoton syistä johtuviin ongelmiin, asioihin tai tapahtumiin. Tämä auttaa nuoria pääsemään nuoruuden haasteista läpi kohti eheämpää aikuisuutta.

5.1 Nuoruuden eri vaiheita

Rantanen (2004: 46-47) jakaa nuoruusiän kolmeen kehitysvaiheeseen: varhaisnuoruus (ikävuodet: 11-14v.), keskinuoruus (15-18v.) ja jälkivaihe (19-22v.). Aalberg & Siimes (1999: 56-59) ovat jakaneet nuoruuden varhaisnuoruuteen (12-14-vuotiaat), varsinaiseen nuoruuteen (15-17-vuotiaat) ja jälkinuoruuteen (18-22-vuotiaat).

Rantanen katsoo varhaisuoruuden alkavan kun nuoren kehossa alkaa tapahtua muutoksia, jotka voivat hämmentää nuorta, koska kehonkuva muuttuu. Nuori saattaa palata aika ajoin takaisin lapsenomaiseen käyttäytymismalliin, jolla hän hakee vanhemmiltaan huomiota. Seksuaalisuuteen liittyvät asiat nousevat pinnalle ja nuori tulee yhä tietoisemmaksi kehostaan. Siinä missä pojat heittävät huulta kehostaan, tytöt miettivät ystävien kesken muuttumistaan naiseksi. Varhaisuorilla mielialat saattavat muuttua ja käyttäytyminen aikuisia kohtaan saattaa olla uhmakasta. (Rantanen 2004: 46-47.) Aalbergin & Siimeksen (1999: 57) mukaan nuoren seksuaalisuus alkaa kehittyä vasta varsinaisessa nuoruudessa, jolloin varhaisuoret tarvitsevat tuekseen kodin ulkopuolisia aikuisia ja ikätovereitaan.

Keskinuoruudessa nuori on haavoittuvimmillaan. Vanhemmat ovat vielä todella tärkeitä nuorelle, mutta samaan aikaan nuori tekee erotyötä vanhemmistaan. Vanhemmista irtautumisessa nuorta auttavat harrastukset ja kaverit. Ystävyys-suhteet lisäävät kehittyvän nuoren minuuden ja identiteetin tunnetta. Tämän takia olisi tärkeää, että nuorella olisi toimivia ystävyys-suhteita. Nuori alkaa hyväksyä ja hallita oman kehonsa ja seksuaalisuutensa. (Rantanen 2004: 47.)

Nuoruuden jälkivaiheessa minän tunne lujittuu ja kokonaispersoonallisuus eheytyy. Tässä vaiheessa nuori alkaa itsenäistyä ja irrottautua lapsuuden kodistaan mikäli nuoruusiän tapahtumat ovat menneet normaalin kehityksen mukaisesti. Maailmankatsomus ja elämän suunta alkaa muotoutua ja selkiytyä. (Rantanen 2004: 47.) Nuori alkaa Aalbergin & Siimeksen (1999: 57-59) mukaan opiskella ammattia ja kiinnittyä yhteiskuntaan jälkinuoruudessa.

Turusen mukaan (2005: 113) nuorisoiän voidaan katsoa kestävän noin seitsemän vuotta ja sen voidaan katsota alkavan noin 13- tai 14-vuotiaana ja loppuvan 20- tai 21-vuotiaana. Nuoren ensimmäisen elämänvaiheen tulokset alkavat näkyä nuorisoiässä sielunelämän avartumisella ja kokemuksen sisäistämällä. Nuorelle alkaa muodostua piirteitä aikuisen tunne-elämästä, ajattelusta ja käyttäytymisestä. (Turunen 2005: 113.)

5.1.1 Murrosikä

Murrosikää edeltäneellä seitsenvuotijaksolla yksilön ajattelun itsenäistymisen kehitys on jo edennyt pitkälle, mutta murrosiässä se yleensä kehittyy niin pitkälle kuin se yleensä kehittyy. Lisäksi tunteet kehittyvät voimakkaasti ja ovat esillä paljon. Tunteiden voimakas näkyminen voi näkyä kuohuntana ja nuori saattaa tuntea elävänsä jossain uudessa todellisuudessa. Käyttäytyminen saattaa muuttua paljon ja olla jopa hallitsematonta, koska uudet asiat ovat ennen kokemattomia. (Turunen 2005: 113-114.)

Joskus nuori saattaa sulkeutua ja vetäytyä sosiaalisista kontakteista, mutta usein se on kuitenkin toisin päin, jolloin nuori menee uusien houkutusien imussa. Nuoren läheiset saattavat kokea nuoren kriisin ongelmallisena, vaikka nuori ei sitä sellaisena pitäisikään. Tyypillisenä ongelmana perheessä nuoren kanssa ovat kotiintuloajat, jolloin nuorta houkuttaa maailma ja kaverit. Vanhemmat voivat olla avuttomia nuoren omaehtoisuuden kanssa ja nuori saattaa jopa karkailla kotoa uhmattessaan vanhempiaan. Aikuisen pitää suojella nuorta tällöin asettamalla hänelle rajoja. Nuoren elämänpiiri laajenee uusien houkutusten mukana, mutta koti säilyy edelleen tärkeänä. Nuori saattaa samaistua ikäryhmälleen ominaisiin yhteisiin asioihin, ja usein nuoret muodostavatkin "laumoja" tai jengejä. Laumat tai jengit saattavat muuttaa nuoren käyttäytymistä arveluttavaan ja ei toivottuun suuntaan, joka yleensä poistuu iän ja kehityksen myötä. Nuori toimii usein tunteidensa mukaan. (Turunen 2005: 114-116.) Harrastukset ja kaveripiiri alkavat viedä yhä enemmän aikaa yleensä kun nuori on 13-16-vuotias, jolloin näiden vaikutus on nuoreen yhä suurempi ja voi olla joskus jopa haitallista (Cacciatore 2007: 140-141).

Nuoret yleensä samaistuvat ryhmään ja toimivatkin usein ryhmänä, koska ulkopuolelle jääminen koetaan usein pelottavana ja epäonnistumisena. Välttääkseen ulkopuolelle jäämisen nuori usein kokeilee asioita joita ei aikaisemmin ole kokenut. Toki mukana on myös puhdas uteliaisuus uusiin asioihin. Tässä iässä nuori saattaa kokeilla tupakkaa ja alkoholia, koska haluaa tulla ryhmässään hyväksytyksi. Murrosiässä oleva nuori voi kokea ristiriitaisia tuntemuksia, sillä häneen kohdistuu yhä enemmän aikuisen maailman odotuksia. Lisäksi harrastuksien suunnalta saattaa kohdistua kovia odotuksia, ja näissä kaikissa epäonnistuminen voi johtaa häpeään. (Turunen 2005: 116-117, Cacciatore 2007: 140.)

Nuoren kokiessa häpeää yliherkästi voi hän alkaa karttamaan sosiaalisia tilanteita välttääkseen häpeän tunteen. Yleensä tällainen häpeän tunteminen häviää iän myötä ja sosiaaliset ihmissuhteet paranevat sitä kautta. Onnistumiset ihmissuhteissa auttavat nuorta uusien suhteiden luomisessa. Odotusten täyttäminen on osa nuoren arkea ja jos nuori ei tähän pysty, hän voi kokea häpeää. (Turunen 2005: 117-120.) Ohjaajan tulee sijaishuollossa pyrkiä auttamaan nuorta välttämään ja käsittelemään tilanteita, joissa nuori kokee häpeää. Häpeää ja arastelua voi herkästi esiintyä silloin, kun uusi nuori tulee Harjulaan eikä tunne muita. Tällöin ohjaajan tulee kannustaa uutta nuorta ottamaan kontaktia muihin osastolla oleviin.

5.1.2 Itsenäistyminen

Nuorella alkaa tunteiden räjähdysmäinen esiintulo murrosiän ensimmäisellä kolmanneksella ja tämä johtuu osittain itsenäisyyspyrkimyksistä. Nuorella alkaa vihan tunteet voimistua häpeän ohella. Aikuiset ovat tähän asti päättäneet lapsen puolesta asioista ja käyttäneet valtaa suuressa määrin suhteessa lapseen. Tähän mennessä lapsi ei välttämättä ole edes kaivannut omia

päätöksiä ja valtaa omissa asioissaan. Nuoren osoittaessa vihaa hän osoittaa haluavansa vapauksia ja uusia rajoja. Vihan tunne on normaalia ja se kuuluu olennaisena osana itsenäistymiseen. Joskus vihan purkaukset saattavat olla rajujakin ja ilmentyä monella tavalla. (Turunen 2005: 120-121.) Harjulassa pyritään vastuuttamaan nuorta enemmän omista asioistaan, kun itsenäistyminen alkaa lähestyä. Usein huomaa, että nuori alkaa kapinoida Harjulan sääntöjä vastaan esimerkiksi sisääntuloaikoja rikkomalla ja luvattomilla yöpoissaoloilla.

Nuoret ottavat usein etäisyyttä Harjulaan muuttuneella käyttäytymisellä.

Lastensuojelulaissa veloitetaan ottamaan lapsen etu huomioon, kun lastensuojelua toteutetaan (LSL 2007: luku 1, 4§). Nuoren tehdessä eroa Harjulaan, ohjaaja joutuu asettamaan nuorelle rajoja lapsen edun nimissä.

Nuori pyrkii ottamaan vallan omiin käsiinsä ja haluaa määrätä ainakin osan oman elämän tavoitteista ja sisällöistä. Vanhemmat haluavat olla osa nuoren elämää, mutta heidän pitää osata myös luopua sopivassa määrin nuoren itsenäistyessä. Tämä voi tuntua vanhemmista vaikealta. Tässä vaiheessa viha syrjäyttää häpeän tunnetta ja nostaa samalla nuoren itsetuntoa. (Turunen 2005: 122-123.)

Nuori kokee itsenäistymisessä olevan tärkeää hankkia ammatti tai työpaikka, jotka auttavat nuorta saamaan tunteen, että hän selviytyy omin avuin. Lisäksi nuori alkaa muodostaa itsenäistyessään aikuismaisempaa suhdetta lähiaikuistensa kanssa. Kotoa poissaolot kuten vaihto-oppilasvuodet ja matkat auttavat nuorta irtautumaan lapsuuden kodistaan. Usein kotona oleminen alkaa tuntua nuoresta tuskaiselta, koska hän ei kestä olla tilivelvollinen vanhemmilleen tekemisistään. Nuori tarvitsee lähipiirin tuen ja uskon, että hän selviytyy itseksensä. (Cacciatore 2007: 155-157.)

5.1.3 Fyysiset ja psyykkiset muutokset

Nuorelle alkaa sisäistyä erilaisia tunteita suurella kirjolla ja nämä muokkaavat nuoren persoonallisuutta. Tunteet saattavat esiintyä yllättävillä tavoilla ja räjähdysmäisestikin. Nuoren tunteiden avartuessa hän alkaa noudattaa sisäisiä yllykkeitään. Tämä on erityisen tyypillistä nuoruuden ensimmäisellä kolmanneksella, mutta tätä esiintyy myöhemminkin nuoruudessa. Nuoren tunteiden avartuessa ja niiden vallassa toimiessaan nuori on altis ulkoisille vaikutteille. Nuorilla voi olla tunne-elämän vaikeuksia, eikä nuori enää kykene pitämään ympäristön ongelmia ulkopuolellaan. Nuori ei välttämättä ole vielä valmis kohtaamaan tällaisia ongelmia ja niiden käsittelyssä hän tarvitsee vielä apua, esimerkiksi rajoja asettamalla. (Turunen 2005: 123-126, Cacciatore 2007: 130-136.)

Uusien elämysten hankkiminen on tärkeää nuorelle ja heidän mielestä elämä ei saisi olla tylsää. Elämyksiä voidaan kokea ryhmässä ja tämä voi olla joillekin tapa liittyä uuteen ryhmään. Seksuaalisuuden kehittyessä nuorilla alkaa olla rakkaussuhteita ja ne voivat olla lyhyitäkin. Nuori voi käyttää itsenäistymisessään apunaan uusia suhteitaan ja osaltaan ne saattavat auttaa nuorta itsenäistymisessä. (Turunen 2005: 127-129.) Raisa Cacciatoren (2007, 135) mukaan 12-15-vuotiaiden kehitykseen kuuluu voimakkaat rakastumiset ja erot.

Usein murrosikää sävyttävät kehon fyysiset muutokset sekä tunteiden epätasaisuus, mutta nuoren ajattelu kehittyä myös huomattavasti, vaikka se jääkin usein huomaamatta. Ajattelun kehityksen voidaan katsoa oleva tässä vaiheessa yhtä tärkeää kuin tunteiden kehitys. Lisäksi sen voidaan katsoa olevan pikemminkin rauhoittava tekijä tunteiden myllerryksessä. Nuori kaipaa ajattelulleen haasteita ja niitä hän saa koulusta esimerkiksi matemaattisia ongelmia ratkottaessa. Kuitenkaan tämä ei välttämättä riitä, jolloin nuori tarvitsee kasvatuksessaan virikkeitä. (Turunen 2005: 129-133.)

Toisella kolmanneksella nuori alkaa arvioida ympäristöä ja huomaa esimerkiksi vanhemmissaan ja opettajissa puutteita. Hän saattaa arvioida näitä hyvin kriittisesti ja avoimesti. Arviot perustuvat usein nuoren ihannekäsitykseen, joka on muotoutunut aikaisemmin lapsuudessa. Nuoren arvioinneissa ei useinkaan ole suhteellisuudentajua ja nuori uskoo niihin vaakaasti ilman muita vaihtoehtoja. Hän ei myöskään käsitä ihmisten ja elämän rajoja, jonka takia hän uskoo usein myös omiin rajattomiin mahdollisuuksiinsa. (Turunen 2005: 130-131.)

Tässä vaiheessa nuorelle voi olla tärkeä liittyä johonkin kulttuuriseen yhteisöön, jossa hän kokee viihtyvänsä ja saavansa muilta hyväksyntää. Tällaisissa yhteisöissä vertaistuella on myös merkityksensä. Kulttuurisia yhteisöjä nuori voi löytää esimerkiksi harrastustensa kautta. (Turunen 2005: 133-134.) Harjussa pyritään tukemaan nuoria aloittamaan oma harrastus. Joillekin nuorille voidaan aktiivisesti etsiä harrastusta ja jotkut jatkavat omatoimisesti omia vanhoja harrastuksiaan. Tietysti Harjussa on kaupungin asettama budjetti, jonka takia jotkut kalliit harrastukset ovat mahdottomia toteuttaa. Usein nuoret ovat kuitenkin hyvin passiivisia aloittamaan harrastusta, varsinkin jos nuorella ei ole koskaan ollut mitään harrastusta. Tällöin he tarvitsevat ohjaajalta tukea ja kannustusta kokeilla uusia asioita, joista mahdollisesti voi tulla tulevaisuudessa harrastus nuorelle.

5.2 Nuorten erilaisuus ja yksilöllisyys

Erilaisuutta voidaan määrittää ihmisen fyysisillä ja psyykkisillä ominaisuuksilla. Psyykkisinä ominaisuuksina persoonallisuus, temperamentti ja luonne säätelevät ihmisten erilaisuutta. Fyysisinä ominaisuuksina on ihmisen ulkonäkö, ruumiinrakenne ja mahdolliset sairaudet. Ihmisten käyttäytymiseen vaikuttavat nykytiedon mukaan hormonaaliset tekijät ja aivojen vä-

littäjäaineet. Ulkoinen olemus on ensimmäinen asia johon huomio kiinnittyy kohdatessa uutta ihmistä. Tämän jälkeen huomio kiinnittyy temperamenttiin, jota arvioidaan ensi näkemältä. (Raina & Haapaniemi 2005: 39-41.)

Jokaiselle lapsella on syntymästään asti omanlainen temperamentti, joka ei ole riippuvainen muista ihmisistä. Temperamentista riippumatta jokainen tulisi hyväksyä sellaisena kuin hän on. Jokaisen kanssa pystyy tulemaan toimeen ja jokaisessa temperamenttityypissä on omat etunsa ja haittansa. Tietynlaisilla temperamenttityypeillä voi olla ominaista edesauttaa menestymään koulussa, kun taas toisenlaisella tyyppillä voi olla ominaista haitata koulun käyntiä. Rauhallisella ja sopeutuvalla temperamentilla on helpompi menestyä koulussa kuin äkkipikaisella. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa niin, että lapsen parhaat puolet korostuvat, mikä helpottaa lasta pärjäämään yhteiskunnassa. Hyviä puolia tulee kiitellä ja kehua, jolloin ne vahvistuvat. Epätoivotut piirteet kannattaa jättää mahdollisimman vähälle huomiolle, jotta ne eivät vahvistuisi. Kasvatus ja ohjaaminen eivät saa painottua negatiivisiin asioihin, torumiseen ja rankaisemiseen, eikä sen tule olla liian rajua ja lasta loukkaavaa missään tilanteessa. (Caciatore, Korteniemi & Huovinen 2009: 86-92.)

Kaikki kokemukset ja tapahtumat vaikuttavat ihmiseen ja muuttavat ihmistä koko ajan. Ihminen ei itse välttämättä tajua muutoksia itsessään ja muutokset voivat ilmetä vasta pitkässä aikajuoksussa. Muutosta voidaan kutsua yleisesti ihmisenä kasvamiseksi. Muutoksen voidaan katsoa olevan kasvua, kehitystä ja oppimista. (Raina & Haapaniemi 2005: 17.) Muutos ei siis näin ollen ole täydellistä ja ihmistä ei voi ikinä täysin muuttaa.

Ulkoinen olemus antaa ihmisestä tietynlaisen ensivaikutelman. Käsitys ihmisestä saattaa muuttua ajan kuluessa, kun oppii tuntemaan ihmisen paremmin. Tätä ihmisen sisäistä maailmaa kutsutaan persoonallisuudeksi. Persoonallisuutta voidaan kuvata viidellä eri osa-alueella: laadulla, puolustusmekanismeilla, selviytymiskeinoilla, arvopäämäärillä ja lahjakkuudella. Laatua voidaan käyttää temperamentin synonyymina. Psykkiset puolustusmekanismit tarkoittavat tiedostamatonta pyrkimystä ylläpitää psyykkistä tasapainoa. Selviytymiskeinot pitävät sisällään yksilön omat ja ympäristön odotukset, sekä niihin vastaamisen. Arvopäämäärät omaksutaan pääosin kulttuurista ja ne ohjaavat ihmisen elämää pitkälti aikuisuudessa. Lahjakkuudella tarkoitetaan yleisesti erityistä suoritusvalmiutta johonkin toimintaan. (Raina & Haapaniemi 2005: 19-34.)

5.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöt käsitetään paikallisena ihmisryhmänä, jota yhdistää toistensa tunteminen ja yhteiset arvot (Hautamäki, Lehtonen, Sihvola, Tuomi, Vaaranen & Veijola 2005: 8). Yhteisö-käsitteen voidaan katsoa määrittävän yleisesti erilaisia ryhmämuodostelmia. Yhteisölle on ominaista,

että sitä yhdistää joku yhteinen asia. (Lehtonen 1990: 15.) Harjulan kaikkia nuoria yhdistää huostaanotto sekä asuinympäristö. Yhteisöllisyyttä Harjulassa pyritään lisäämään yhteisillä Harjulapäivillä, tiistaisin on siivouspäivä ja nuorten kokous sekä torstaisin vietetään toimintatorstaita. Kaikki nuoret osallistuvat tiistaisin ja torstaisin yhteiseen tekemiseen, eivätkä sovi näille päiville omia menoja. Lisäksi tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteisiä retkiä ja lomareissuja.

Lähes jokainen nuori kuuluu johonkin ryhmään, jengiin tai joukkueeseen. Ryhmä voi itsessään olla tärkeä. Usein nuori vasta harjoittelee ryhmätaitoja ja ryhmät voivat vaihtua tiheään. Ryhmät voivat auttaa nuorta esimerkiksi nuorta etäännyttämään omasta perhepiiristä. Kavereista on paljon apua tässä ja vaikka nuoret eivät ole samanlaisia niin heillä on usein joku yhdistävä tekijä. Tasapainoisessa ryhmässä jokainen siihen kuuluva tulee hyväksytyksi omana itsenään. Oma porukka voi auttaa nuorta selviytymään sellaisissakin tilanteissa, kun nuori hylkää omat vanhempansa ajatuksen tasolla. (Cacciatore 2007: 39.)

Parhaimmassa tapauksessa esimerkiksi harrastusryhmässä nuori pystyy lisäämään ja kehittämään omia taitojaan sekä oppia tuntemaan omia vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Ryhmähenkeä täytyy hoitaa välillä ja tästä ovat usein vastuussa aikuiset kuten opettajat, vanhemmat, valmentajat ja joukkueen johtajat. Yksilöiden eriarvoinen kohtelu ryhmässä voi luoda huonoa ilmapiiriä. (Cacciatore 2007: 39.) Harjulassa kaikki nuoret pyritään ottamaan huomioon yksilöinä tasa-arvoisesti. Joskus nuoret kokevat itse, ettei heitä kohdella tasa-arvoisesti. Tämä johtuu usein siitä, että nuoren kehitystaso, käyttäytyminen tai muu seikka aiheuttaa sen, että nuorelle laaditaan omia sääntöjä tai velvollisuuksia hänen omaksi parhaakseen. Joskus muun muassa nuoren sisääntuloaika voi olla muita ikäisiään aikaisemmin. Tällöin nuori kokee tulleensa kohdelluksi epätasa-arvoisesti, vaikka sääntö on tehty hänen omaksi parhaakseen. Asia selvitetään kuitenkin aina nuorelle, miksi näin toimitaan ja yleensä nuori myös ymmärtää tämän alkukapinoinnin jälkeen.

Nuorten ryhmissä muodostuu usein arvohierarkia, jonka mukaan toimitaan. Tyypillisesti tämä näkyy esimerkiksi koulun käytävillä siitä, kuka väistää ketäkin. Niin sanotusti alemmalla tasolla olevat väistävät ylemmällä tasolla olevaa. Ryhmän sisällä taistellaan koko ajan nokkimisjärjestyksestä, jonka seurauksena muodostuu johtoporras ja monia muita rooleja. Tämä ei välttämättä ole huono asia, kunhan jokaisen ääni tulee demokraattisesti kuuluville. Ryhmässä vallitseva ryhmäkuri voi saada nuoren tekemään asioita joita hän ei muuten tekisi. (Cacciatore 2007: 39-40.) Harjulassa on näkyvillä nuorten välinen arvohierarkia ja nokkimisjärjestys. Yleensä, joku talon vanhoista nuorista toimii ”johtajana”, jonka tahtoon alemmalla tasolla olevat eli uudemmat nuoret usein alistuvat. Myös vanhat nuoret myöntyvät usein ”johtajan” tahtoon ja myötäilevät tätä monissa asioissa. Joskus nuorten välillä käydään jonkinlaista valitustaistelua ja erityisesti silloin, kun Harjulaan tulee uusi nuori. Ohjaajilla on vastuu myös hy-

vän ilmapiirin säilymisessä Harjulassa. Jos nuoret eivät saa keskenään asioita sovituksi, tulee ohjaajan auttaa nuoria välien selvittelyssä.

6 TYÖSKENTELEY NUORTEN KANSSA

Työskentely nuorten kanssa on usein haastavaa ja siinä tehdään aina työtä omalla persoonalla. Jokaisella nuorten kanssa työskentelevällä on heikkouksia sekä vahvuuksia. Nämä tulee työntekijän tiedostaa ja ottaa huomioon työssään, jolloin voidaan välttyä virheiltä ja saadaan jokaisen työntekijän paras mahdollinen työpanos hyödynnettyä.

Työtä voi tehdä monella eri tavalla oikein, mutta päämäärän tulee olla aina sama. Työryhmässä tulisi ottaa huomioon erilaiset toimintatavat ja hyväksyä ne jos koetaan, että ne vievät työtä eteenpäin. Seuraavassa kerromme yleisesti työskentelystä nuorten kanssa sekä omaohjaajamenetelmästä.

6.1 Aikuinen kasvattajana

Nuorten parissa työskentelevän tulee tuntee nuoren oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaa lainsäädäntöä. Nuoren kasvua tulee tukea yhdessä hänen lähiyhteisönsä kanssa ja nuoren kanssa työskentelevän tulee tuntee nuoren kehitystarpeita. Nuoren kanssa työskenneltäessä on tärkeää suunnitella ja ohjata kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa. Nuorta tulee ohjata hyviin ja terveellisiin elämäntapoihin sekä ohjata nuorille järjestettyihin vapaa-ajan toimintoihin. Työntekijän tulee tunnistaa sosiaalisia ongelmia kuten päihteiden väärinkäyttö tai rikollinen toiminta. Työntekijän tulee osata tukea nuorta yksilöllisesti vaadittavilla keinoilla mahdollisissa ongelmatilanteissa. Myös tavallisimmat nuorten kanssa käytettävät auttamismenetelmät on hyvä tuntee. Itsenäistymisvaiheessa nuorta voidaan tukea kuuntelemalla ja avustamalla käytännön asioissa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003: 12.) Ohjaajana työskentelevällä tulee olla hyvät havainnointikyvyt sekä ihmistuntemus. Näitä voi kehittää ja niihin voi saada varmuutta kokemuksen kautta.

Aikuisen tulee taata nuorelle ympäristö, jossa hän kokee saavansa rakkautta, hyvää vuorovaikutusta, turvallisen kasvu-ympäristön, yhteistä tekemistä sekä taloudellisen turvan. Lisäksi aikuisen pitää luoda nuorelle selkeät ja turvalliset rajat. Nuorelle täytyy antaa omaa tilaa, jotta hän pääsisi toteuttamaan itseään esimerkiksi muokkaamalla elinympäristöään toiminnalleen mielekkääksi. Nuoren harrastusten tukeminen on tärkeää, koska harrastusten myötä nuori pääsee muodostamaan omaa arvomaailmaansa ja kehittämään elämänhallintaansa, sosiaalisia keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja sekä itsenäistymistä ja ryhmässä toimimista. Myös

esiintymisvarmuuden kehittyminen, kuntoilu ja rentoutuminen sekä ajankäytön organisointi kehittyvät harrastusten myötä. (Aaltonen ym. 2003: 200-206.)

Liisa Kiesiläisen mukaan vastuu vuorovaikutuksesta asiakkaan kanssa on aina ammatti-ihmisellä. Epäonnistumiset asiakkaan kanssa eivät saa estää vuorovaikutusta asiakkaan ja ammatti-ihmisen välillä, vaan epäonnistumisista pitää ottaa opiksi. Vuorovaikutuksen ammatillisella ei ole oikeutta valita asiakkaitaan, vaan mitä huonommat vuorovaikutustaidot asiakkaalla on, sitä enemmän vaaditaan ammatilliselta vuorovaikutustaitoja. Asiakkaan ei näin ollen tule sopeutua työntekijän tyyliin vaan työntekijä sopeutuu aina asiakkaan tyyliin. (Kiesiläinen 2004: 20, 80-81.) Toimintatavat nuoren tai vanhempien kanssa tulee olla aina yksilölliset ja erilaiset tapauksesta riippuen. Kahdelle nuorelle sama asia voidaan esittää eri tavoin. Toiselta nuorelta kysytään kiukuttaako, kun taas toiselle nuorelle ohjaaja voi sanoa, että minusta tuntuu, että sinua harmittaa.

Laitokseen sijoitetulle nuorelle tulee antaa myönteisiä kokemuksia sellaisista asioista, joista hänellä ei ole kokemusta tai kokemukset ovat huonoja. Nuorella tulee olla tunne, että hänestä pidetään huolta ja hänen tulee saada sellaisia välineellisiä taitoja, jotka auttavat häntä pärjäämään tulevaisuudessa. Laitoshuollon tulee vastata nuoren tarpeita, jotka ovat aiheuttaneet sijaishuollon tarpeen. Laitossijoituksen synnyttämät tarpeet tulisi tyydyttää. Henkilökunnalla tulee olla yhteisymmärrys nuoren tarvitsemasta tuesta ja tavoitteista yhdessä nuoren kanssa. Myöskään aikuisen ja nuoren kulttuurierot eivät saa olla liian suuria. (Puonti ym. 2004: 210-211.) Suuret kulttuurierot vaikeuttavat työskentelyä, kohtaamista ja dialogisen vuorovaikutuksen kehittymistä nuoren kanssa.

6.2 Ohjaaja yksilönä

Harjulassa ja yleisesti nuorisokotityössä työtä tehdään vahvasti omalla persoonalla. Erilaisia persoonia on yhtä paljon kuin ihmisiä. Ohjaajalla on töissä kasvattajan, ohjaajan ja aikuisen rooli. Miten sitä työssä toteutetaan, riippuu ihmisen persoonasta. Aikuiset toimivat esimerkkinä nuorille ja on tärkeää, että henkilöstön välit ovat kunnossa. Aikuisten tulee näyttää nuorille, että persoonallisuuksia on erilaisia ja kaikkien kanssa on tultava toimeen. Harjulassa nuorilla on välillä keskinäisiä ristiriitoja, mutta ohjaajien tehtävänä on liennyttää niitä. Nuoria täytyy joskus muistuttaa, että heidän on tultava toimeen keskenään, koska he asuvat saman katon alla.

Temperamentti ei kerro työntekijän ammattitaidosta tai osaamisesta vaan siitä millä tyyliillä hän toimii. Temperamentti on siis reagoititapa. Temperamentti on synnynnäinen ominaisuus sekä seurausta biologisesta perimästä. Tämä näkyy pienissä asioissa arjessa sekä ihmisten välisissä reagoitieroissa. Nämä yksilölliset erot säilyvät ihmisen toiminnassa, vaikka ympäristö

muuttuisi. Ympäristö määrää kuitenkin lopulta sen mitä ja miten temperamentin piirteitä saa tuoda esille muun muassa työyhteisössä. (Keltikangas-Järvinen 2008: 11-22.)

Temperamentti ei ole tietoista päätöksentekoa eikä kognitiivisia ratkaisuja vaan yksilöllinen taipumus, valmius tai tyyli. Kognitiiviset toiminnat ovat aina tietoisia ja niillä on päämäärä, temperamentti taas on harkitsematon reaktio ilman päämäärää. Mitä tärkeämpi asia on työntekijälle kyseessä, sitä vähemmän temperamentti vaikuttaa siihen. Tällöin toiminta on enemmän tietoista. (Keltikangas-Järvinen 2008: 22-27.)

Kasvattajan tulisi ottaa lapsen temperamentti huomioon kasvatuksessa, koska erilaisia lapsia kasvatetaan eritavoin. Kasvatuksen tarkoituksena on ohjata erilaisia ihmisiä toimimaan yhdessä yksilöllisistä eroista huolimatta. Työyhteisössä olisi tämän takia tärkeä olla yhteiset pelisäännöt sekä arvomaailma johon kaikki pyrkivät. (Keltikangas-Järvinen 2008: 27-29.) Vaikka joku asia sotisi töissä omaa henkilökohtaista arvomaailmaa vastaan, on työntekijän pidettävä kiinni yhteisistä linjauksista ja sopimuksista.

Kasvatuksessa nuorelle siirretään kasvattajan kulttuuria, sillä nuori ottaa oppia kasvattajistaan. Kasvattaja pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan nuoreen esimerkiksi vahvistamalla, rankaisemalla tai jättämällä huomiotta. Palkitseminen on yleisesti parempi vaihtoehto kuin rankaiseminen. (Raina & Haapaniemi 2005: 28-29.) Kasvattajan oma persoona vaikuttaa siihen, mitä kasvatuskeinoa hän painottaa ja miten hän työtään tekee.

6.3 Omaohjaajuus

Lastensuojelulaitoksissa on käytetty lähes poikkeuksetta omahoitajamenetelmää. Omahoitajamenetelmällä pyritään hoitamaan ja kasvattamaan nuorta pitkäjänteisesti, järjestelmällisesti ja suunnitellusti. Omahoitajajärjestelmää voidaan pitää yksilöllisenä hoito- ja kasvatusmenetelmänä. Omahoitajalla on suurin vastuu nuoresta, mutta kuitenkin vain tiettyyn rajaan asti, sillä nuoren kasvatuksessa on mukana omahoitajan työpari ja muu hoitotiimi sekä mahdollisesti muita asiantuntijoita. (Karppinen 2001: 14.) Harjulassa omahoitajaa kutsutaan omaohjaajaksi.

Neljässä maassa (Skotlanti, Espanja, Irlanti ja Suomi) tehdyn tutkimuksen mukaan lastensuojelussa omaohjaajan tehtäväksi on muotoutunut huomattavan vastuun ottaminen nuoren elämään liittyvistä asioista sekä yhteyden pitäminen nuoren perheeseen ja lähiverkostoon. (Hukkanen 2002: 28.) Omaohjaajasuhteessa aikuisen tehtävänä on antaa nuorelle turvallisuutta, luotettavuutta ja jatkuvuutta. Sillä on myös tunne-elämän vaurioita korjaava merkitys. Omaohjaajuudella voidaan myös korjata kehitystarpeita, joita nuori ei aikaisemmin ole saanut tyydytettyä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993: 101-102.)

Omaohjaajan tehtäviin kuuluu nuoren hyvinvoinnin edistäminen ja opastaminen arjen tilanteissa. Lisäksi ohjaajalle on tärkeää saada hyvä vuorovaikutus asiakkaaseen. Perheen kanssa tehtävä yhteistyö kuuluu lähinnä omaohjaajalle. Omaohjaajan tulee myös tukea nuoren koulunkäyntiä sekä vapaa-ajan toimintaa. Omaohjaajan tulee pitää huoli nuoren hoidon ja kasvatuksen tavoitteista ja hänen keskeisenä tehtävänä on laatia ja dokumentoida nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelma. (Kujala, Kyllöinen & Toivola 2006: 18-19.) Aina omaohjaajan ja nuoren kemia eivät kohtaa, tällöin nuori saa tukea joltain muulta tiimin ohjaajalta.

Lastensuojelun keskusliiton julkaisemassa Lapsen Maailma -lehden artikkelissa Friman (2002: 26-28) kertoo omaohjaajuudesta Nikkilän lastenkodissa. Siellä omaohjaajuus merkitsee, että omaohjaaja on se, jolle lapsi voi kertoa tärkeät asiat. Lisäksi omaohjaaja vastaa lapsen asioista suurimmassa määrin olemalla yhteydessä viranomaisiin ja sukulaisiin. Omaohjaajan kanssa voidaan myös käydä vaateostoksilla tai vaikka elokuvissa. Artikkelin mukaan siinä vaiheessa, kun lapsi on lähdessä pois laitoksesta, pitää omaohjaajan tehdä erotyö yhdessä lapsen tai nuoren kanssa.

Vuorelan koulukodissa on yhtenä menetelmänä käytetty yleisesti omaohjaajatyömenetelmää. Omaohjaajalla on hoidossa ja kasvatuksessa merkittävä rooli. Omaohjaaja on yhteydessä asiakkaaseen jo ennen sijoitusta Vuorelaan. Hän on paikalla nuoren tullessa tutustumaan Vuorelaan. (Kujala, Kyllöinen & Toivola 2006: 18.) Joskus Harjulassa käy niin, että uuden nuoren tuleva omaohjaaja ei ehdi tavata uutta nuorta ennen muuttoa, koska siirtyminen Harjulaan Vastaanotto-osastolta tapahtuu nopeasti. Pääsääntöisesti pyritään siihen, että omaohjaaja pääsisi tutustumaan uuteen nuoreen ennen muuttoa.

Harjulassa nuorella on yleensä kaksi omaohjaajaa. Harjulassa omaohjaaja pyrkii heti alusta lähtien edesauttamaan nuorta asettumaan osastolle muun muassa viettämällä uuden nuoren kanssa mahdollisimman paljon aikaa kolmen ensimmäisen päivän aikana. Nuorelle esitellään talon työntekijät sekä tilat ja muut Harjulassa asuvat nuoret. Omaohjaaja voi auttaa nuorta oman huoneen sisustamisessa, tutustumisessa osaston muihin nuoriin ja ohjaajiin ja omaohjaajan tulee käydä läpi sijoitukseen johtaneita syitä. Hän käy läpi nuoren kanssa Harjulan käytännöt. Omaohjaajalla on mahdollisuus järjestää yhteistä tekemistä osaston ulkopuolella tai käydä tapaamassa vanhempia yhdessä nuoren kanssa, riippuen osaston henkilöstötilanteesta. Vanhemmille tarjotaan mahdollisuutta vierailta osastolla myös tutustumispäivien aikana.

Omaohjaajan tehtäviin kuuluu yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa järjestää tuloneuvottelu viimeistään kuukauden sisällä nuoren saapumisesta Harjulaan. Omaohjaaja osallistuu tuloneuvotteluun, jossa sosiaalityöntekijä toimii vetäjänä. Omaohjaajan rooliin kuuluu kertoa nuoren kuulumiset osastolla olojalta. Harjulassa omaohjaajan pitää laatia alustavasti omaohjattavan

kirjallinen kasvatus ja hoitosuunnitelma, joka käydään läpi yhdessä muun työryhmän kanssa. Nuoren muuttaessa pois Harjulasta omaohjaajan rooli on tärkeä, sillä omaohjaaja pystyy parhaiten tukemaan ja auttamaan nuorta muuttoasioiden hoidossa. Kirjallisen yhteenvedon tekeminen nuoresta kuuluu myös pääsääntöisesti omaohjaajille. (Harjulan perehdytyskansio.)

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutustuimme erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja mietimme mikä niistä sopisi työhömmö parhaiten. Päädyimme haastatteluun, koska sillä totesimme saavamme tietoa ohjaajien mielipiteistä, käsityksistä ja toiveista. Perehdyimme ensiksi eri haastattelumuotoihin ja totesimme meille sopivimmaksi haastattelumuodoksi teemahaastattelun.

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyölle on ominaista, että sen johdosta syntyy tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti, portfolio tai tapahtuma. Tämän takia toiminnallisen opinnäytetyön raportoinnissa käsitellään konkreettisen tuotoksen saavuttamiseen käytettyjä keinoja. Jos tuotoksena on tekstejä, niin ne tulisi muotoilla sellaiseen muotoon, että se palvelee kohderyhmää. Tuotoksen toteutustapaa valittaessa on hyvä miettiä mikä on toteutustavan muoto. (Vilka, H. & Airaksinen T. 2004: 51-52.) Tuotoksemme muodoksi valikoitui opas Harjulan nuorisokotiin. Tämä sen takia, että Harjulaan kaivattiin sellaista ja meidän omana toiveenamme oli tuottaa jotain konkreettista.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuskäytäntöjä voidaan käyttää hieman väljemmässä muodossa kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, vaikka tiedonkeruumenetelmät olisivat samat. Toiminnalliset opinnäytetyöt nojautuvat usein hyvin vähän tai ei ollenkaan teoriaan, jolloin tutkimusta voidaan pitää lähinnä selvityksenä ja selvitystä yhtenä tiedonhankinnan apuvälineenä. Laadullisessa tutkimuksessa kerättyä aineistoa ei toiminnallisissa opinnäytetöissä analysoida niin perusteellisesti kuin kvantitatiivisissa opinnäytetöissä. (Vilka, H. & Airaksinen T. 2004: 56-58.) Tässä opinnäytteessä haastatteluaineistoa on analysoitu vähän laadullisesti, mutta haastatteluaineistoa on käytetty paljon lähteenä ja täten apuna oppaan laatimisessa.

7.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Laadullisella tutkimusmenetelmällä voidaan selvittää sellaisia asioita, joista ei ole ennestään tutkimustietoa. Laadullisessa tutkimuksessa kysymykset tulisi muotoilla alkamaan sanoilla mi-

tä, miksi, miten, jotta haastateltavan on helpompi kuvata ja selittää ajatuksiaan ja näkemyksiään. (Vilkkä, H. & Airaksinen T. 2004: 63.) Haastateltavat olivat Harjulan ohjaajia, joten laadullinen tutkimusmenetelmä oli hyvä tapa kerätä tietoa.

Tutkimusmenetelmällinen haastattelu on ennakolta suunniteltua ja päämäärähakuista keskustelua ja haastattelua, jota useimmiten ohjaa haastattelija. Keskustelunomainen haastattelu tarkoittaa taas, että keskustelu on vapaampaa ja haastattelijaa ei välttämättä ole, vaan molemmat tai useampi osapuoli voi esittää kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 42-43.)

Haastattelut voidaan jakaa käytännön - ja tutkimushaastatteluihin, käytännöhaastatteluissa saatua tietoa pyritään käyttämään heti, koska sen tavoite on välitön ongelman ratkaisu. Näitä tilanteita, joissa käytetään käytännöhaastattelua voivat olla esimerkiksi erilaiset konfliktitilanteet. Tutkimushaastatteluiden tietoa voidaan taas käyttää hyödyksi vasta sitten, kun saatu tieto on varmistettu tieteellisesti ja tiivistetty. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 42-43.) Valitsimme haastattelumetodiksemme tutkimushaastattelun, sillä päätimme käyttää haastatteluita oppaan teossa vasta sitten, kun olimme käyneet haastattelut läpi.

7.2.1 Haastattelun etuja ja haittoja

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa haastattelua on yleisesti käytetty päämenetelmänä tiedonkeruussa. Haastattelun etuna on, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajien mukaan. Vastauksissa on paljon tulkinnanvaraa ja aiheiden järjestystä on mahdollista säädellä. Tutkimuksen aihe voi myös tuottaa mahdollisesti vastauksia monitahoisesti ja moniin suuntiin sekä vastauksia on mahdollista selventää ja syventää tarvittaessa. Haastattelun etuna on myös haastateltavien henkilöiden helppo mukaan saatavuus sekä tavoittaminen myöhemmin, jos halutaan täydentää aineistoa tai tehdä seurantatutkimusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 200-201.) Itse valitsimme menetelmäksi haastattelun, koska haastattelussa halutaan korostaa ihmistä subjektina tutkimustilanteessa, sillä hän saa tuoda asioita esille mahdollisimman vapaasti, haastateltava voi kertoa eleillä ja ilmeillä asioita sekä hän voi kertoa aiheesta laajemmin kuin haastattelija pystyy ennakoimaan.

Haastattelu sisältää myös haasteita. Haastatteluun täytyy varata aikaa ja liian lyhyeen haastatteluun ei kannata ryhtyä, koska tällöin saman tuloksen voi antaa todennäköisesti esimerkiksi kyselylomake. Haastattelu vaatii haastattelijalta perehtymistä haastattelijan rooliin ja tehtäviin sekä huolellista suunnittelua. Myös virhelähteet katsotaan sisältyvän haastattelun ongelmiin. Nämä voivat johtua haastattelijasta tai haastateltavasta. Haastateltava saattaa tuottaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastattelijan on osattava tulkita haastateltavaa ja otettava huomioon tulkinnassa muun muassa kulttuuriset merkitykset sekä merkitysmaailmat.

Yleisesti tuloksia ei pitäisi yleistää liiaksi, koska vastaukset ovat aina tilannesidonnaisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 201–202.)

Ennen haastatteluun päättymistä mietimme, olisivatko haastattelun tuomat ongelmat työmme kohdalla liian merkityksellisiä. Katsoimme niiden kuitenkin olevan työmme kohdalla huomattavasti pienempiä kuin edut. Vastauksista sai tulla esille haastateltavan työntekijän persoonallisuus, omat vahvuudet sekä kokemus. Lisäksi kysymykset eivät olleet aroista tai vaikeista aiheista vaan yleisesti tehtävästä perustyöstä nuorisokodissa. Näin ollen emme uskoneet työntekijöiden muuttavan vastauksiaan siihen suuntaan, mitä he uskovat muiden haluavan kuulla. Tilannesidonnaisuus oli ongelma, mihin kiinnitimme huomiota ennen haastatteluja. Teimme haastattelutilanteesta mahdollisimman luonnollisen ja miellyttävän haastateltavan kannalta tarjoamalla esimerkiksi pientä purtavaa ja kahvia. Lisäksi annoimme haastateltaville ja heidän näkemyksilleen tilaa sekä muokkasimme kysymyksiä tilanteen mukaan saadaksemme tarvittavan tiedon jokaiselta haastatellulta.

7.2.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on avoimen- ja lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa haastattelu etenee ennakkoon mietittyjen kysymysten ja teemojen pohjalta, mutta haastattelussa on liikkumavaraa. Teemahaastattelu on vapaamuotoista keskustelua, aivan kuin avoimessa haastattelussa, ja haastattelu voi sisältää avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Tässäkin haastattelumuodossa, aivan kuin lomakehaastattelussa jokaiselle haastateltavalle esitetään samat kysymykset. Tämä haastattelumuoto sopii samoihin tilanteisiin kuin avoin haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 47–48.)

Puolistrukturoituna teemahaastattelu on suhteellisen vapaa tapa kerätä tietoa opinnäytetyöhön, kun tarkoituksena on kerätä tietoa tietyistä aiheista. Haastattelun voi toteuttaa kasvotusten haastatteluna paikanpäällä tai puhelinhaastatteluna. Usein toiminnallisissa opinnäytetyöissä tiedonkeruulla ei ole välttämättä kovinkaan tarkkoja kriteereitä, vaan pääasia on, että niin sanottu suuntaava tieto löytyy. Täten haastattelujen puhtaaksi kirjoittamiselle ja litte-roinnille ei ole yhtä tarkkoja kriteerejä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä. Laadullisessa tutkimuksessa on hyvä laatia tutkimussuunnitelma, joka laaditaan selvitystä varten, jolloin varmistutaan, että selvitys tulee tehtyä harkitusti ja perustellusti. Aineiston keruussa on tärkeää, että aineisto kuvaa riittävästi tutkittavaa ongelmaa, jota ollaan ratkaisemassa. Aineiston määrällä ei ole niinkään merkitystä vaan sen laadulla. Laadullisen opinnäytetyön tutkimusmenetelmillä hankittua aineistoa ei välttämättä tarvitse analysoida, vaan sitä voidaan käyttää lähteenä. (Vilkkä, H. & Airaksinen T. 2004: 64.) Päädyimme itse käyttämään haastatteluja lähteenä, sillä haastatteluista saamamme tieto oli sellaista, jota tekemässämme opissa tarvittiin.

Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksemme teemahaastattelun, koska halusimme ohjaajilta tietoa heidän omista käsityksistään ja ajatuksiaan Harjulassa ohjaajana toimimisesta. Ajattelimme, että teemahaastattelussa on tietty liikkumavara vastauksissa, mutta vastaukset pysyvät tiettyjen aihealueiden sisällä. Teemahaastattelussa laatu on haastatteluiden määrää tärkeämpää, joten tämä sopi meille, koska Harjulassa työntekijöitä on vähän.

7.3 Eettisyys

Etiikka on yleisesti hyväksytyjen asioiden noudattamista. Ihminen voi toimia eettisesti oikein, kun hän punnitsee tekojensa merkityksen ja seuraamukset ja näiden pohjalta päätyy johtopäätökseen, että teko on oikea tai väärä. Eettisiä rajoja määrittävät toisten yksilöiden huomioiminen, yhteiskunnan normit ja arvot sekä lainsäädäntö. (Mäkinen 2006: 11.)

Ammatillisilla eettisillä säännöksillä voidaan tehdä tunnetuksi alan periaatteita. Ammatillisilla eettisillä ohjeilla voidaan antaa ohjeita työntekijöiden toimintaan ja turvata palveluiden käyttäjät väärinkäytöksiltä. Sosiaalialan etiikka perustuu pitkälti yleisiin ihmisoikeuksiin ja tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, puutteen ja kärsimyksen vähentäminen, muutos ja kehitys. Hyvinvoinnin lisääminen ja asiakkaan toimintakyvyn sekä osallistumisoikeuden parantaminen on sosiaalialalla ominaista. Sosiaalialan toiminta perustuu pitkälti lainsäädännöllisiin perusteisiin ja asiakkaan kunnioittamiseen. Ammatillinen eettisyys on kokoajan muutoksen alla, koska sosiaalialan työ on kokoajan keskeneräistä. Työpaikan ammatillinen etiikka ei saa olla yhden henkilön vastuulla vaan koko yhteisön tulee olla mukana luomassa sitä. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005: 5-8, 14.) Ohjaajien tulee sopia yhteisistä toimintatavoista nuorten kanssa. Jokaista yksilöä voi kohdella omalla tavallaan, mutta kaikkien ohjaajien tulee toimia yhteisessä linjassa nuorten kanssa, jotta nuoret eivät voi olettaa, että toisen ohjaajan kanssa voi menetellä toisella tavalla ja toisen ohjaajan kanssa toisella tavalla.

Tutkimusetiikassa on kyse tutkimuksen päämääriin liittyvästä moraalista ja siitä, millä keinoin tavoitteet saavutetaan. Tutkimusetiikassa on otettava huomioon tutkittavan anonymiteetti, luottamuksellisuus sekä ympäristön vaikutus tutkittavaan. Lisäksi lähdekritiikkiin tulee kiinnittää huomiota. Lähteiden aitouteen, sisällön tulkintaan ja merkitykseen, tutkijan arvostettavuuteen sekä lähteen ajankohtaisuuteen on suhtauduttava kriittisesti. (Mäkinen 2006: 10, 114-116, 128-130)

Tutkijan täytyy tehdä kaikkensa, jotta tutkittavien henkilöllisyys on suojattu. Haastateltavien anonymiteetin säilyminen on myös tutkimuksen kannalta hyvä asia, sillä se lisää tutkijan vapautta. Tutkija voi tutkimuksessa käsitellä arkojakin aiheita, jos haastateltavan anonymiteetti-

ti taataan. Tutkija ei voi sallia anonymiteetin varjolla epäasiallisten kommenttien lausumista haastattelussa haastateltavan taholta. (Mäkinen 2006: 114-115.)

Jouduimme miettimään haastatteluissa tarkkaan, miten ja missä teemme haastattelut. Ongelmana oli, että olimme kumpikin töissä paikassa, jonka työntekijöitä haastattelimme. Teimme haastateltaville selväksi, että ohjaajien antamat vastaukset haastatteluissa jäivät vain haastattelijan ja haastateltavan väliseksi. Kerroimme heille myös, että heidän vastauksiensa luotettavuus oli kiinni siitä, kuinka rehellisesti he vastasivat kysymyksiimme.

8 HAASTATTELUIDEN TOTEUTUS

Haastattelimme kuutta ohjaajaa Harjulasta opinnäytetyötämme varten aikavälillä 1.7.-20.8.2009. Ennen virallisia haastatteluja teimme koehaastattelun nuorisokodissa työskentelevälle tutullemme. Koehaastattelussa testasimme kysymysten toimivuutta sekä näimme kuinka paljon haastatteluun kuluu aikaa. Koehaastattelun perusteella muokkasimme haastattelukysymyksistä toimivampia. Haastattelut tehtiin ohjaajien työajalla Harjulan tiloissa. Haastatteluihin tuli välillä keskeytyksiä, koska emme pystyneet täysin rauhoittamaan haastattelutilanteita, sillä haastateltava työntekijä saattoi olla ainoa työntekijä Harjulassa kyseisellä hetkellä.

Käytännön syistä haastattelupaikkana toimi Harjulan neuvotteluhuone. Haastateltavat olisivat saattaneet pystyä keskittymään paremmin jossain muussa ympäristössä, mutta emme voineet vaatia heitä käyttämään omaa vapaa-aikaansa haastatteluihin. Mietimme haastattelemeko työntekijöitä kahdestaan vai niin, että vain toinen haastattelee aina yhden kerrallaan. Päädyimme siihen, että haastateltavien oli helpompi vastata kysymyksiin, kun paikalla oli vain yksi haastattelija. Jaoimme haastateltavat puoliksi, joista Simo haastatteli puolet ja Maria puolet. Tällä tavalla lisäsimme haastatteluiden anonymiteettiä, sillä edes toinen haastattelija ei tiennyt kenen haastattelu oli kyseessä. Toinen haastattelija näki vain toisen tekemät haastattelut litteroituina, eikä kuullut niitä nauhalta, josta olisi voinut tunnistaa haastateltavan äänen. Ainoa poikkeus haastattelujaossa oli, että päätimme haastatella vastaavan ohjaajan yhdessä, sillä saimme samalla haastattelun yhteydessä ohjausta työhömmme. Kysymykset olivat jokaiselle haastateltavalle samat. Kerroimme haastateltaville kaikki haastatteluun liittyvät faktat, mihin ja miten haastatteluja käytetään. Haastatteluihin osallistuminen tehtiin kaikille ohjaajille vapaaehtoiseksi.

Haastattelujen kesto oli noin 20 minuutista tunti 37 minuuttiin. Nauhoitimme haastattelut, koska vastausten muistaminen jälkikäteen olisi ollut vaikeaa ja ilman nauhoitusta muistikuvat

haastattelusta olisivat olleet epäluotettavia. Nauhoitetut haastattelut litteroimme ja tämän jälkeen kävimme yksityiskohtaisesti litteroinnit läpi. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 37 sivua Laurean opinnäytetyöohjeistuksen kirjoitusasetuksilla kirjoitettuna. Käytimme näitä haastatteluita myös lähteenä oppaan tekemisessä.

Alun perin tarkoituksenamme oli haastatella kaikki kahdeksan ohjaajaa. Tämä ei onnistunut, koska ohjaajilla oli lomaa haastattelujen aikaan sekä työtilanne osastolla oli muutaman kerran sellainen, että sovitut haastattelut eivät toteutuneet. Haastattelut sujuivat hyvin ja haastateltavat suhtautuivat melko myönteisesti haastattelutilanteeseen. Haastateltavat kokivat, että haastattelukysymykset herättivät ajatuksia ja ne saivat työntekijät miettimään heidän tekemää työtä. Jotkut haastateltavat jännittivät aluksi nauhuria, mutta unohtivat haastattelun edetessä nauhurin olemassa olon.

Emme kertoneet etukäteen haastattelukysymyksiä haastateltaville. Tähän päädyimme testihaastattelun perusteella, jonka teimme ennen virallisia haastatteluja. Muutimme hieman myös alkuperäistä haastattelurunkoa testihaastattelun perusteella niin, että jätimme pois kaksiosaiset kysymykset, jolloin kysymykset oli helpompi hahmottaa ja muistaa vastattaessa.

Haastateltavien anonymiteetin varmistimme siten, ettemme laittaneet litterointeihin ylös nimiä, kenen haastattelu oli mikäkin. Poistimme haastattelut heti litteroinnin jälkeen nauhurista. Haastattelut tapahtuivat tiloissa, joissa on äänieristys.

Aloitimme haastatteluiden analysoimisen purkamalla ja litteroimalla haastattelut. Tämä osuus analysoinnissa oli hyvin hidasta ja aikaa vievää. Litterointiin käytimme tuntimääräisesti noin yhden työviikon tuntimäärän. Haastatteluiden yhteispituus oli noin viisi tuntia. Litterointien valmistuttua luimme haastattelut läpi ja aloimme poimia sieltä erilaisia asioita, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin. Seuraavaksi jaottelimme leikkaa-liimaa - systeemillä litteroinneista nousseita avainsanoja. Mietimme mitä haastatteluista nousseita asioita tarvitaan oppaassa ja mitä ei. Aloimme tällä perusteella karsia turhia asioita pois ja kerätä tarpeellista tietoa opasta varten.

Poimittuamme avainsanat haastatteluista, aloimme niiden perusteella koota opasta, jonka pääteemat olivat ohjaajan ja omaohjaajan tehtävät, mitä tulee tehdä ja huomioida nuoren saapuessa sekä mitä asioita nuorten kohdalla tulisi huomioida. Lisäksi oppaaseen kaivattiin selkeitä yhteisiä sääntöjä, jotka teimme työntekijöiden toiveesta. Pyrimme myös etsimään oppaaseen sellaisia työmenetelmiä, jotka voisivat olla apuna ohjaajan työssä. Tällaisia olivat muun muassa vanhemmuuden roolikartta, joka nousi esille haastatteluista sekä itsenäistyvän nuoren roolikartta, jonka ajattelimme olevan hyödyllinen työskenneltäessä itsenäistyvien nuorten kanssa.

Oppaan tuli olla sellainen, mistä pystyy varmistamaan, mitkä asiat ovat tärkeitä nuoruuden eri vaiheissa. Tästä johtuen teimme oppaaseen osion, jossa on eri ikävaiheisiin kuuluvia tärkeitä kehitysvaiheita listattuna. Toivoimme tämän osion antavan myös ohjaajille lisää tietoa nuoruudesta ja tätä kautta toivoimme ohjaajien ymmärryksen lisääntyvän nuoria sekä heidän tekemisiään kohtaan.

9 AINEISTON ANALYSOINTI

Litteroituamme haastattelut analysoimme aineiston. Haastatteluiden tarkoituksena oli saada materiaalia oppaan tekemiseen. Haastatteluiden kysymykset liittyivät ohjaajan työtehtäviin, miten ohjaajat kokevat työnsä ja miten he sitä tekevät. Seuraavassa osiossa on analysoitu haastatteluita ja niiden tuloksia teemoittain.

Haastattelun alussa kysyimme lämmittelykysymyksinä ohjaajilta, mitä alaan liittyviä töitä ohjaajat olivat tehneet ennen Harjulaan tuloa. Vastauksista tuli ilmi, että ohjaajat olivat työskennelleet aiemmin muun muassa vankilassa, päiväkodissa, muissa lastensuojelulaitoksissa sekä erilaisissa asuntoloissa. Toinen lämmittelykysymyksemme oli, kuinka kauan olet työskennellyt Harjulassa. Ohjaajat olivat työskennelleet Harjulassa vaihtelevasti muutamasta kuu-kaudesta yli kolmeenkymmeneen vuoteen.

9.1 Toiveet opinnäytetyöstä

Laadimme haastattelukysymykset (Liite3) niin, että saimme ohjaajilta tietoa heidän odotuksistaan oppaasta sekä tietoa itse oppaan tuottamiseen. Kysyttäessä haastatteluissa, mitä ohjaajat kaipaavat opinnäytetyöltä, esiin nousi monen kohdalla toive muistilistasta omaohjaajan työhön. Oppaan toivottiin olevan yksinkertainen, esimerkiksi ranskalaisilla viivoilla toteutettu opas, josta voi tarkistaa mitä asioita omaohjaajan tulee ottaa huomioon nuoren kanssa työskentelyssä. Lisäksi toivottiin, että opas tulee Harjulaan oikeasti konkreettiseksi työvälineeksi ja se esitellään työryhmälle, jolloin saisimme herätettyä ajatuksia ja keskustelua ohjaajan ja omaohjaajan työstä Harjulan työryhmässä.

” ...mut sellanen lunttilista ihmisille, et mis ois vähän pilkottu sitä ohjaajan työtä ja omaohjaajan työtä et mitä kaikkea siihen kuuluu.”

Kysyttäessä mihin ohjaajat haluavat, että opinnäytetyötä painotetaan esiin tuli se, että opas tulisi oikeasti käyttöön arjen työhön. Omaohjaajuus nousi keskeisesti esiin monella haastat-

tavallamme. Opinnäytetyön toivottiin painottuvan osittain myös ohjaajan työhön. Osa haastatteluvastaajista ei osannut sanoa kysymykseen mitään tiettyä painotettavaa asiaa.

”Siis jos jotain opinnäytetyötä ohjaajuudesta tehdään niinku yleensä Harjulas-
ta, niin jotenki niinku mieltisin, niinku et olis selkeesti ne kohdat, mitkä on oh-
jaajan tehtävät.”

9.2 Ohjaajuus ja omaohjaajuus

Haastatteluissa kysyttäessä mitä ohjaajana toimiminen sijaishuollossa on, esiin nousi ajatuksia perustyöstä osastolla: arjen pyörittämistä, nuoren asioiden hoitoa, nuoren kasvattamista sekä erityisesti ohjaajan aikuisena olemista osastolla. Jotkut pitivät tärkeänä, että ohjaaja takaa nuorelle hyvät kasvuolot. Useat haastatellut sanoivat ohjaajuudessa olevan tärkeää, että on aidosti läsnä tarvittaessa ja, että tietää mitä Harjulassa on meneillään. Esiin nousi myös, että ohjaajan tehtäviin kuuluu nuorten asioiden hoidon ohella myös yleisiä Harjulan ja Viertolan vastaanottokodin päivittäisiä, hoidettavia asioita.

”Yksinkertaisesti hoidetaan lasta. Ja jos kysyttäs miten se näkyy, että hoide-
taan lasta kun sä oot täällä niinku työvuorossa niin mun mielestä se tarkoittaa
sitä, et sä oikeesti huolehdit kaikesta, osaston nuorten asioista sillä hetkellä
kun sä oot töissä.”

”Ohjaajana pitää kyllä mun mielestä huomioida kaikki eikä niinku ohjaajana
pelkästään oo nuorten hoitamista täällä vaan kuuluu siihen muitaki juttuja et
tässä on kiinteistöstä pitää huolehtia ja on paljon sellasia yleisiä asioita pitää
paljon hoidella et mitkä ei välttämättä ees Harjulaan liity vaan talon ulkopuoli-
sia tai Viertolaan liittyviä tehtäviä.”

Omaohjaajuudessa pidettiin tärkeänä, että omaohjaaja perehtyy omaan nuoreensa paremmin ja panostaa häneen enemmän kuin muihin nuoriin. Omaohjaajan toivottiin olevan niin sanottu asiantuntija oman nuoren kohdalla ja tarvittaessa perehdyttävän muita ohjaajia oman nuoren asioihin. Omaohjaajalle jää myös usein yhteydenpito nuoren perheeseen. Omaohjattavan kanssa työskentelyyn panostetaan resursseja enemmän, jolloin on tärkeää, että omaohjaaja viettää ”laatu-aikaa” omaohjattavansa kanssa. Tällä pyritään paremman suhteen luomiseen omaohjaajan ja nuoren välillä. Hyvää suhdetta omaohjattavan kanssa pidettiin erityisen tärkeänä. Omaohjaajuutta voidaan pitää kaikin puolin tärkeänä ihmissuhteena.

”Mut omaohjaaja on se joka tuntee sen nuoren parhaiten osastolla ja on mu-
kana kaikissa nuoren neuvotteluissa ja mahdollisuuksien mukaan kaikissa tär-

keissä asioissa, terveyteen, perheeseen, kouluun ja suuriin tapahtumiin liittyvissä asioissa, että jotenkin toivois et tulis sellanen kontakti tai suhde siihen nuorelle, et omaohjaaja ois vaik ei kaikkein mieluisin niin kaikkein tärkein. Et sen kanssa itekin haluis aina jollain tavalla, hoitaa ne asiansa ja luottais siihen et se ihminen on oikeesti kiinnostunut hänestä ja haluaaki olla häntä varten, et se sellanen viritys pitäis olla aikuisen puolesta oikeenlainen. Et joskus aikanaan työohjauksessa mietittiin, mistä se omaohjaajasuhde lähtee ja kierreltiin ja kaarreltiin ja loppune lopuks tajuttiin, et kyl se lähtee siit aikuisesta.”

Omaohjaajuutta kuvattiin myös sillä, että nuoren on helppo tulla puhumaan omaohjaajalleen. Tavoitteiden laatiminen nuorelle ja ongelmiin syventyminen sekä niiden käsittely koettiin myös haastatteluiissa kuuluvan lähinnä omaohjaajalle. Omaohjaajuuden toteuttamisessa keskeiseksi asiaksi nähtiin yhteisen ajan viettäminen, joka tapahtuu mielellään osaston ulkopuolella. Tarpeet yhteisen ajan viettämiseen nousevat nuoresta itsestä ja hänen tarpeistaan.

”Se, et tulis semmonen hyvä ja vankka suhde, että se nuori uskoutus sitte sille omaohjaajalle ja luottasi siihen ja kertos asioitaan paljon ja näin pois päin.”

” Et sä huomioit sitä nuorta tarpeeks, et jos aatellaan vaik vanhemmuuden roolikarttaa et sellasiks palasiks pilkotaan vanhemmuus ni kyl omaohjaajan pitäs osata ottaa siitä kaikki. Tunnistaa sen nuoren tunteet, tarpeet, antaa oikeenmukasta palautetta, hoitaa, suojella, turvata, mitä kaikkee siellä nyt onkaan.”

Kysyttäessä mitkä asiat koetaan haasteellisiksi omaohjaajuudessa, esiin nousi suhteen luominen ja ylläpitäminen nuoren kanssa, keskusteluyhteyden saaminen sekä nuorelle rajojen asettaminen. Haasteelliseksi koettiin myös hankalat asiakassuhteet, joka synnyttää tunteen, ettei pysty hoitamaan asiakkaan pulmia.

” Et kyl mä jos vanhemmat on kovasti mielenterveysongelmaisia, niinku mun mielestä on aika haastavia. Samoin niinku sellaset hirveen oirehtivat nuoret. On paha päihdeproblematiikkaa tai jotain muuta mitä tahansa mielenterveysongelmaa, väkivaltasta käytöstä tän tyyppistä, ja tuntee niinku että ei pysty tehä mitään, niin tällaset on niinku aika haasteellista.”

9.3 Nuoren saapuminen

Nuoren saapumisessa useat haastateltavat kokivat tärkeäksi, että ohjaajat saavat tietoa nuoresta ja pääsevät tapaamaan nuorta ennen osastolle saapumista. Lisäksi toivottiin, että nuorelle kerrotaan Harjulasta etukäteen ja hän tutustuu ennen muuttoa omaohjaajiinsa. Haastat-

teluista tuli ilmi, että nuoren lisäksi hänen perheensä on hyvä käydä tutustumassa Harjulaan. Myös nopeat tuloneuvottelut mainittiin tärkeäksi hoidettavaksi asiaksi.

”Niin meillä on ollu haaveissa että saatais kunnon perehdytys, ja niinku ne perustiedot nuoresta, että me saatais ne edeltäkäsän. Että me voitais tutustua nuoreen, tavata ehkä jo nuorta silloin ku se on vastaanotossa ja nuori saattais käydä tutustumassa tänne”

Nuoren muuttaessa Harjulaan paikalla toivottiin olevan riittävästi ohjaajia ja vähintään toinen omaohjaajista. Vanhojen nuorten valmisteleminen uuden nuoren tuloon katsottiin olennaiseksi uuden nuoren taloon asettumisessa. Nuoren tulee kokea itsensä tervetulleeksi. Tulohaastattelu tulee tehdä mahdollisimman nopeasti nuoren saapumisen jälkeen. Nuoren lisäksi toivottiin otettavan vanhemmat huomioon saapumistilanteessa esimerkiksi tervetulokahvein. Nuoren toivottiin pystyvän jäämään turvallisin ja luottavaisin mielin Harjulaan ensimmäiseksi yöksi.

”Pitäs siinä tulo vaiheessa kumminki lähtee siitä, että ne on pikku lapsia ja vaikka ne on kuinka isokokosia ja isot on puheet siinä vaiheessa niin pitäs pystyä lähtemään siitä, että ne on pieniä lapsia, jotka tarvii aikuista ja aikuisen läsnäoloa, huomiota ja aikaa.”

Haastatteluissa ohjaajat toivoivat, että heillä olisi jotain konkreettista annettavaa nuorelle hänen tullessaan Harjulaan. Tämän toivottiin olevan esimerkiksi paperi, jossa kerrotaan talon säännöistä nuorelle. Talon säännöt tulee selvittää nuorelle heti hänen muuttaessa.

Kysyttäessä miten vanhat nuoret otetaan huomioon uuden nuoren saapuessa, kukaan haastatelluista ei osannut kertoa miten heidät tulee huomioida muuten kuin kertomalla uuden nuoren tulosta. Oletus on kuitenkin, että vanhat nuoret ottavat uuden nuoren vastaan hyvin ja mahdollisesti perehdyttävät uutta nuorta.

”Ja jotenki monet kerrat meillä aina on joku nuori, joka voi olla vähän niinku tukinuori tai perehdyttäjä tai jotain semmosta, että jos vaan semmonen nuori on olemassa niin semmosta on mun mielestä hyvä käyttää siinä tilanteessa.”

Ohjaajilla oli yhteiset näkemykset siitä, että nuoren vanhemmat tulee kutsua tutustumaan Harjulaan esimerkiksi kutsumalla heidät kahville. Jos tämä ei ole mahdollista, ohjaajat kokivat, että omaohjaajan tulee esittäytyä puhelimesta ja kertoa Harjulan käytäntöjä vanhemmille. Haastateltavien mukaan tuloneuvottelu tulee järjestää mahdollisimman nopeasti.

9.4 Nuoren asioiden hoito

Ohjaajilta kysyttäessä mitkä ovat pakollisia hoidettavia nuoren asioita, esiin nousi yhteistyö perheen ja muun lähipiirin, koulujen sekä kuntouttavien tahojen kanssa. Nuoren fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen katsottiin myös olevan tärkeä osa ohjaajan työtä. Hoito- ja kasvatussuunnitelman teko, sen päivittäminen ja arviointi katsottiin liittyvän pakollisena hoidettavana asiana ohjaajan työhön, mikäli hän kunnioittaa itseään ja ammatillisuuttaan. Hoito- ja kasvatussuunnitelman katsotaan tuovan muulle työryhmälle tärkeää tietoa nuoresta. Ohjaajan ammatillisuuden tulee näkyä kaikissa nuorta koskevissa suunnitelmissa ja papereissa. Nuoren elämään liittyvät instituutiot ja perustyö osastolla, turvallisuuden luominen ja päivittäisistä tarpeista huolehtiminen ovat kuitenkin kaiken pohjana nuoren kanssa työskenneltäessä.

” Ja yhteistyö perheen kanssa on yksi iso asia, et sä muistat ja huolehdit siitä, että vanhemmat tietää nuoren oleellisista asioista ellei erityisesti oo päätetty et vanhemmille ei tiedoteta näitä asioita. Ja sovitaan lomia ja suunnitellaan lomarytmejä pidemmäksi ajaksi eteenpäin jos mahdollista.”

Harjulan ohjaajilta kysyttiin mitä on tavoitteellinen työskentely nuoren kanssa ja mihin sillä tulee pyrkiä. Tavoitteellisena työskentelynä pidettiin suunnitelmallisuutta, tavoitteita ja niiden arviointia. Tavoitteet syntyvät huostaanoton syistä ja sen pohjalta mitä nuori haluaa tulevaisuudeltaan. Tavoitteellisessa työskentelyssä tulee huomioida koko perhe. Välitavoitteet tulee laatia niin, että päätavoitteena on nuoren kotiin palaaminen tai itsenäistyminen.

” No varmaanki sitä, että nuorellahan varmaan on tietyt syyt miksi on joutunut tänne ja on tietyt, tietyt ongelmat niin niihin sitte perehtyä varmaan laittaa jonkunlaiseen järjestykseen, että mitkä nyt on ensisijaisesti ruvettava perehtymään ja hoitamaan asioita ensin ja tuota tehdä niistä sitten semmoset tavoitteet ja työskennellä niitten parissa sitte.”

Kysyttäessä mitkä asiat ohjaaja kokee haasteelliseksi hoitaa nuoren kanssa, esiin nousivat nuoren tulehtuneet välit vanhempiin ja suhteen uudelleen luominen. Hankalaksi koettiin myös käytöshäiriöiset ja rajattomat nuoret. Myös mielenterveysongelmaiset nuoret, joille ei saada apua yrityksistä huolimatta, koettiin haasteelliseksi. Lisäksi vaikeiden asioiden käsittelyn ja purun mainitsi haasteellisiksi yksi haastateltava.

” Ehkä just se vaikeisiin asioihin pureutuminen, et koska siinä on iteki aika sanaton, et niinkun ei asioihin oo oikeita vastauksia.”

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin mihin asioihin he kaipaisivat enemmän opastusta nuoren kanssa työskenneltäessä. Yleisesti vastauksista tuli ilmi tyytyväisyys työkavereiden tukeen vaikeissa tilanteissa. Enemmän opastusta kaivattiin hankaliin asioihin, joita voisi käydä läpi osastokokouksissa ja työnohjauksissa. Lisäksi osastokokouksissa toivottiin käytävän läpi enemmän yhden nuoren konkreettisia pulmia. Konsultaatiota toivottiin olevan helpommin saatavilla. Vastaavan ohjaajan toivottiin olevan käytettävissä ja paikalla paremmin tarvittaessa.

Kun kysyttiin mikä on ohjaajan rooli nuoren neuvotteluissa, kaikista paitsi yhdestä vastauksesta tuli ilmi, että omaohjaajan tulee olla kaikissa nuorta koskevissa neuvotteluissa mukana jos vain mahdollista. Tämä on tärkeää sen takia, koska omaohjaaja pystyy parhaiten kertomaan nuoren tilanteesta ja toimimaan nuoren tukena. Joskus käytännön syistä omaohjaaja ei pääse paikalle, mutta silloin olisi tärkeää, että osastolta olisi joku muu ohjaaja mukana neuvottelussa, koska tällöin tärkeät tiedot saadaan suoraan osastolle. Nuoren mahdollisia neuvotteluita ovat muun muassa kouluneuvottelut, asiakasneuvottelut, sosiaalityöntekijän kanssa järjestettävät neuvottelut, lääkärikäynnit, hoitoneuvottelut sairaalassa, poliisin kuulustelut ja oikeudenkäynnit sekä huostaanoton tiedoksiannot ja kuulemiset.

Ohjaajan rooli on siis neuvotteluissa olla tukemassa nuorta, toimia niin sanotusti nuoren asianajajana. Ohjaajan tulee olla selkeästi suojelemassa ja turvaamassa lasta. Ohjaaja ei saa olla missään tilanteessa lasta vastaan, vaan hänen tulee huolehtia, että nuori kestää neuvottelutilanteen. Ohjaajan tulee myös keskeyttää tilanne tarvittaessa, jos näkee, että nuori ei sitä kestä. Ohjaajan tulee käydä läpi nuoren kanssa neuvottelussa käsiteltäviä asioita etukäteen, jotta käsiteltävät asiat eivät tule nuorelle yllätyksenä neuvottelutilanteessa.

”Ja omaohjaaja ois se, joka enemmän ois tukemassa ja auttamassa siinä ja vähän ehkä liennyttelemässäki et nuorelle tulee sellanen kokemus, ettei oo yksin siin neuvottelussa ja kaikki aikuiset syyttää häntä jostakin. Et ois joku, joka ois häntä varten siinä.”

9.5 Perhetyö, verkostotyö ja moniammatillisuus

Perhetyön tekemisestä nuorten perheiden kanssa kysyttäessä tärkeimpänä esiin nousi yhteydenpito vanhempiin. Tämä tuli esiin kaikissa vastauksissa. Yhteydenpito on yleensä nuoren asioiden informoimista vanhemmille ja toisinpäin. Tarvittaessa ohjaajat käyvät tapaamassa perheitä ja pyrkivät parantamaan nuoren ja vanhempien mahdollisesti tulehtuneita välejä. Usein ohjaaja toimii myös vanhemman kuuntelijana. Nykyään laki velvoittaa, että myös huostaanotetun lapsen perheelle laaditaan asiakassuunnitelma, joka tarkoittaa sitä, että myös vanhemmat tulee ohjata heidän tarvitsemansa avun piiriin jos he ovat sitä vailla. Viertolassa

tämä on pääasiassa erillisten perhetyöntekijöiden vastuulla. Jos nuoren on mahdollista palata kotiin, vanhemmille tulee tarjota tarvittava tuki kotiin paluun mahdollistamiseksi. Tällä hetkellä Harjulassa ollaan siirtymässä siihen, että perhetyöntekijän työparina perhetapaamisissa on mukana aina toinen nuoren omaohjaajista.

Perhetyötä määritetään Lastensuojelulaissa 6.luvussa 30§ momentissa 3: ”Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa.”

”Mut tällä hetkellä me tehdään lähinnä, et me tavataan vanhempia, ja kuunnellaan vanhempia et se on se suurin asia, et annetaan vanhemmille mahdollisuus kertoa omaa kantaansa asioista ja yritetään olla sellasena liennyttelijänä siinä esimerkiks vanhemman ja nuoren välillä.”

Kysyttäessä minkälaista verkostotyötä ohjaajat tekevät työssään, vastaukset kertoivat, että yleisesti tehdään töitä vanhempien, sukulaisten ja muun läheisverkoston kanssa. Toisena esille nousi viranomaisverkosto, joka määriteltiin kattamaan muun muassa sosiaalityöntekijät ja poliisit. Näiden lisäksi Viertolan vastaanottokodin erityistyöntekijät katsottiin kuuluvan tärkeään yhteistyöverkostoon. Verkostotyötä tehdään Harjulan ohjaajien mukaan koulujen ja terveydenhuollon kanssa. Jälkihuollon kanssa tehdään yhteistyötä, kun nuori alkaa itsenäistyä. Poliisin kanssa on tehty verkostotyötä, joka on poikinnut toisinaan hyviäkin tuloksia:

”Poliisin kanssa ollaan joidenkin nuorten kohdalla paljon tekemisissä ja suunnitellaan yhdessä miten tästä oikeesti päästäis eteenpäin ja keksitään aika luoviakin ratkaisuja.”

Haastatteluista nousi esille, että aina ei tiedä mitä saa kenellekin asianosaiselle kertoa, jotta ei riko vaitiolovelvollisuuttaan.

Seuraavana kysyttiin miten moniammatillisuus näkyy Harjulan ohjaajan työssä. Muutama haastateltu totesi moniammatillisuuden esiintyvän samalla tavalla kuin verkostotyö. Haastatellut kokivat hyvänä, että Viertolassa on mahdollisuus käyttää hyväkseen ja konsultoida eri ammattiryhmiä. Viertolassa työskentelee oma sairaanhoitaja, psykologi ja kaksi toimintaterapeuttia, joiden läheisyys koettiin helpottavan nuoren ohjaamista eri ammattiauttajille.

Nuori pääsee Viertolan toimintaterapian asiakkaaksi vastaavan ohjaajan pyynnöstä. Toimintaterapia alkaa yleensä viiden tapaamiskerran alkuarvioinnilla. Toimintaterapeutti myös sopii alkuarvioinnin jälkeen nuoren kanssa jatketaanko terapiaa, lopetetaanko se tai miten erilaisia tukitoimia voidaan toteuttaa. Viertolan sairaanhoitaja tekee nuorelle terveydentilaa käsittelevän haastattelun, päihdekartoituksen, antaa päihde- sekä seksuaalivalistusta sekä opastaa ohjaajia ja nuoria terveydenhoitoon liittyvissä kysymyksissä. Psykologia voidaan käyttää apuna nuorten kanssa työskennellessä esimerkiksi arvioitaessa nuorille asetettuja hoito-, kasvat-, ja kuntoutustavoitteita. Hän myös arvioi nuorten psyykkistä kuntoa ja tuen tarvetta lastensuojelun näkökulmasta. Psykologia voidaan käyttää myös konsultointiapuna.

”Nää nuoretki hyvin helposti tietää jo etukäteen meidän erityishenkilöstöä ja se ei oo niin kauhea kynnys lähtee meiltä toimintaterapiaan tai keskustelemaan psykologin kanssa.”

9.6 Nuorten erilaisuus

Seuraavana kysymyksenä haastateltaville esitettiin, että miten nuoren ikä otetaan huomioon ohjaajana. Vastaukset kuvastivat hyvin, että nuoria ei tule kohdella aina samalla tavalla, jos he ovat saman ikäisiä. Kuitenkin olennaisena asiana pidettiin, että nuorille on ikätasonsa mukaisesti määritellyt säännöt, mutta joidenkin haastateltavien mielestä näistä voi joustaa tarpeen mukaan.

”Mun mielestä pitää ottaa yksilöllisesti nuoren tarpeet ja kasvu ja kehitys huomioon, päätetään nuoren asioista mitä tahansa.”

Kysyttäessä eroaako tytön ja pojan ohjaaminen sekä millä lailla sukupuolien väliset erot koetaan haasteellisiksi, vastauksista nousi esille, että perustyössä sukupuolella ei ole väliä. Monen haastatellun mielestä tytöt koettiin haasteellisemmiksi kuin pojat. Haasteellisuutta lisäksi yhden mielestä se, että tytöt ovat enemmän sekaisin itsensä kanssa murrosiässä kuin pojat. Hankalana koettiin myös, että jos ohjaajan sukupuoli on eri kuin nuoren, esimerkiksi seksuaalisuuteen liittyvistä asioista keskusteleminen on haastavaa.

”Mut pojat on yleisesti ottaen huomattavasti helpompia omaohjattavia varmaan sekä miehille, että naisille. Et tytöt on todella haastavia ja lähes aina aika pitkälle edellä poikia psyykkisessä kehityksessä niin osaavat kyllä haastaa ohjaajat sitten myöskin monella tavalla, kyseenalastaa asioita.”

”Mut tytöillähän on paljon sellasia riskejä, ku teiniraskauksia ja tai jotain tämmösiä, mitä pojilla ei välttämättä oo.”

Seuraavana haastatteluissa kysyttiin, minkälaisiin ongelmiin ohjaajat ovat törmänneet erilais-
ten persoonallisuuksien kanssa työssään. Haastatteluista nousi esiin, että joidenkin nuorten
kanssa on helpompi tulla toimeen ja hoitaa heidän asioita kuin toisten, koska yksinkertaisesti
toisilla ihmisillä vain synkkaa henkilökemiat toisten kanssa paremmin. Lisäksi haasteellisiksi
koettiin henkilöstön ristiriidat. Nämä tulee selvittää aina ja mahdollisimman pian, koska ne
vaikuttavat muuten koko työyhteisöön ja työmotivaatioon. Muita ongelmia joihin oli törmätty,
olivat muun muassa sellaiset asiat kuin päihdemyönteisyys, nuorten tyttöjen itsekunnioitus ja
aggressiiviset asiakkaat. Eroja oli paljon työntekijästä riippuen, minkä kukakin koki haasteel-
liseksi.

”Mut enemmän mä koen hankalaks semmoset hiljaset, syrjään vetäytyvät, et
jotenki mun on paljon helpompi päästä kiinni noihin ärjyihin.”

Kysyttäessä millaisia mahdollisuuksia ohjaajalla on tukea nuoren yksilöllistä kehitystä harras-
tusten ja kiinnostusten kohteiden kautta, todettiin yleisesti mahdollisuuksien olevan hyvät,
joskin budjetin rajoissa. Ristiriitaisena asiana nousi esille, että jotkut kokivat taloudellisen
puolen estävän mahdollisuuksia harrastuksiin, osa taas koki, että järkevään tekemiseen löytyy
aina rahat jostain. Jotkut haastateltavat totesivat, että harrastuksia voisi olla enemmänkin,
jos niitä osattaisiin tarjota nuorille paremmin tai jos ohjaajilla olisi enemmän aikaa panostaa
nuoren harrastuksen tukemiseen. Muutama haastateltava koki, että ohjaajan oma aktiivisuus
vaikuttaa olennaisesti nuoren harrastuksen tukemiseen. Tämän toteutuminen taas vaihtelee
ohjaajan omista mielenkiinnon kohteista ja sitoutuneisuudesta riippuen. Ohjaajat näkivät,
että nuoren harrastusten tukeminen lähtee ensisijaisesti ohjaajan omasta aktiivisuudesta. Jos
lähtee aktiivisesti tekemään ja suunnittelemaan niin siihen suhtaudutaan positiivisesti monel-
la taholla.

”Mä väittäisin, et on kyse siitä et kuinka aktiivisia ihmiset itse on. Sellastenki
nuorten kohdalla, jotka ei vaikuta kauheen innokkailta tekemään oikein mitään
niin kokeilemalla ja yhdessä tekemällä voi löytää jotain ihan hienoa.”

9.7 Itsenäistyminen ja kotiutus

Viimeisenä aihealueena haastatteluissa käsiteltiin nuorten itsenäistymistä ja muuttoa sekä
kotiutusta. Kysyttäessä minkälainen rooli ohjaajalla on nuoren itsenäistymisessä, tuli ilmi,
että kaikilla ohjaajilla ei ollut kokemusta nuoren itsenäistymisestä. Vastauksista nousi esille,
että tärkeänä nuoren itsenäistymisessä nähtiin seuraavia asioita: nuoren valmistaminen hyväis-
sä ajoin itsenäistymään ja prosessin suunnitteleminen, jälkihuollon työntekijän kanssa yhteis-
työn aloittaminen sekä käytännön tehtävät, kuten hankintoihin ja muuttoon liittyvät asiat.

Jos nuori on hyvin kiinnittynyt Harjulaan, koettiin nuoren irtautuvan Harjulasta usein tappe-
luiden kautta.

”Kaikenlaisia itsenäistämistaitoja pitäs mejän opettaa, että täällä ollessa se on ihan tällasia perus elämään liittyviä taitoja. Mut että kylhän se on suurimmalle osalle mejän nuorista, kun vanhemmat ei hirveesti oo mukana ja ei muutenkaan oo verkostoja, läheisverkostoja.”

Haastatteluissa viimeisenä kysymyksenä ohjaajan työhön liittyen oli, minkälainen rooli ohjaajilla on siinä tilanteessa kun nuori kotiutetaan. Kotiuttamisia Harjulasta tapahtuu melko harvoin, koska nuoret ovat usein jo melko vanhoja tullessaan. Haastattelusta nousi esiin, että uusi lastensuojelulaki vaatii vanhaa lastensuojelulakia enemmän perhetyöltä kotiuttamistilanteessa, koska nykyään koko perheelle täytyy tehdä kuntoutussuunnitelma.

”Mutta laki nyt määrää meit oikeesti tekemään koko perheelle kuntoutussuunnitelmaa niin perheen osalta se enemmän tarkoittaa sitä, et meidän täytyis osata ohjata perhettä oikeiden palveluiden piiriin jos vanhemmat tarvii kuntoutusta esim niin se voi olla jotain osaamista mitä he tarvii tai sit se voi olla jotain alkoholiin liittyvää tai parisuhdeterapiaa tai monenlaista asiaa, mutta ehkä se et meidän pitää olla sellasia kuuntelijoita.”

Haastatteluiden perusteella kotiuttamistilanteeseen tarvitaan enemmän suunnittelua, koska asiaa ei ole mietitty uuden lastensuojelulain puitteissa tarpeeksi toimivaksi. Ohjaajan rooliksi koettiin ennen nuoren muuttoa kotiin, nuoren valmistaminen siihen miten pärjätä kotona tiettyjen asioiden kanssa ja suhteessa vanhempiin. Sijoituksen jälkeen ohjaajat yleensä pitävät vielä yhteyttä nuoreen ja antavat tarvittavan tuen. Myös perhetyö on usein mukana kotiuttamisissa. Ohjaajan täytyy saada nuori ymmärtämään kokonaiskuva koko kotiuttamisprosessista.

”Tukea nuorta ja realisoida sitä, että miten jos homma ei mene, niin, että mitä muita mahdollisuuksia on, että niinkun tavallaan se, että monta kertaa siinä tilanteessa nuorella on hirveen suuret odotukset.”

Kotiuttaminen tapahtuu silloin, kun sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että huostaanoton perusteita ei enää ole ja kotiuttamiseen laaditut tavoitteet ovat toteutuneet. Kotiutuminen kuntouttavalta osastolta tapahtuu perheen ja nuoren kanssa pidetyn asiakassuunnitelmaneuvoittelun mukaisesti. Kotiutumisen työnjaosta sovitaan erikseen asiakasohjausryhmässä. Perheen kanssa sovitaan kotiutumisen aikataulusta ja nuoren ko-

tonaoloaikoja pidennetään lisäämällä ja pidentämällä nuoren kotilomailuja. Lisäksi hoitovastuuta nuoresta ja nuoren asioista siirretään pikkuhiljaa nuoren vanhemmille.

10 ARVIOINTI

Laurean opinnäytetyöohjeen (Opinnäytetyöohje 2007) mukaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tulee palvella työelämää ja sen tulee olla innovatiivinen. Mielestämme tekemämme opas antoi lisää uusia työvälineitä Harjulan työntekijöille. Harjulassa ei aikaisemmin ollut käytetty itsenäistyvän nuoren roolikarttaa työvälineenä juuri ollenkaan, eivätkä kaikki työntekijät olleet edes tietoisia, että sellainen on olemassa. Lisäksi teimme Raisa Cacciatoren teoksesta Aggression portaat lyhyen tiivistelmän, josta selviää mitä kaikkea nuoren elämässä on tärkeää tietyyssä iässä. Mielestämme tämä tiivistelmä eri ikävaiheista on hyvä tietää, sillä siinä on tietoa nuoren tyyppillisistä kriiseistä.

10.1 Arviointi keinot

Mietimme millä keinolla saisimme riippumatonta arviointia Harjulan ohjaajilta. Laadimme kysymykset ja pyysimme sähköpostilla palautetta (Liite 4) Harjulan ohjaajilta erikseen opinnäytetyön teoriaosuudesta ja oppaasta. Kysyimme, miten teoriaosuus vastaa heidän mielestään oppaan tarkoitusta. Toivoimme myös palautetta oppaan käytännöllisyydestä, joten teimme myös siitä kysymyksen. Lähetimme Harjulan ohjaajille opinnäytetyömme sähköpostilla liitteenä ja toivoimme heidän vastaavan annettuihin kysymyksiin. Lisäksi teimme itsearviointia prosessin kulusta, työskentelystä ja opinnäytetyön teoria- sekä opasosuudesta.

10.2 Prosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessi eteni mielestämme jouhevasti, sillä meillä oli heti prosessin alusta asti tieto mitä aiomme tehdä. Työelämän puolesta tuli paljon toiveita opinnäytetyön suhteen ja totesimme, että kaikkia toiveita oli mahdoton toteuttaa. Päätimme tehdä oppaan melko yleisluonteisesti, koska olisi ollut mahdotonta tässä aikataulussa saada kaikki olennainen yksityiskohtia myöten oppaaseen. Opinnäytteemme oli toiminnallinen ja meillä molemmilla oli niukasti kokemusta toiminnallisten töiden tekemisestä.

Prosessin suunnitelmavaiheessa pyrimme keräämään teorian tietoa sijaishuollosta ja nuoruudesta sekä nuorten kanssa työskentelystä. Emme aluksi jaotelleet millään lailla eri vastualueita tiedonkeruussa, vaan pyrimme molemmat hankkimaan tietoa kaikesta. Pääsääntöisesti teimme suunnitelmavaiheessa tiedonkeruuta yhdessä koulussa. Haimme suurimman lähteistä kou-

lun- sekä eri järjestöjen kirjastoista, kuten Lastensuojelun Keskusliiton kirjastosta ja Nuorisotiedon kirjastosta. Moneen kohtaan lähdekirjallisuutta oli helppo löytää, mutta esimerkiksi omaohjaajuuteen liittyvää kirjallisuutta ei meinannut löytyä mistään, koska sitä ei ole tutkittu lähivuosina. Tämän takia jouduimme käyttämään osittain vanhoja teoksia.

Alun perin suunnittelimme, että teemme opinnäytetyötä Messenger-ohjelman keskustelujen välityksellä, mutta totesimme tämän olevan huono työskentelymuoto meille, koska emme saaneet juuri mitään aikaan tällä tavalla. Meille käytännöllisin työskentelymuoto oli työskennellä yhdessä koululla, jolloin oli mahdollista käydä samalla keskusteluja aiheesta. Prosessin loppuvaiheessa kävimme kasvokkain työskentelyn lisäksi paljon keskustelua sähköpostiviesteillä ja teimme värikoodeilla muutosehdotuksia opinnäytetyöhön, jolloin toinen huomasi helpos- ti mitä muutoksia oli tehty. Yhteistyö sujui niin kasvokkain kuin sähköposteilla viestejä vaihdellen hyvin. Suurempia ristiriitoja prosessin aikana ei tullut.

Haastattelut sujuivat aikataulun mukaan, vaikka muutama haastattelu venyi suunniteltua pi- demmiksi. Olimme hieman pettyneitä, että emme saaneet haastateltua kaikkia ohjaajia, ku- ten olimme ajatelleet. Tämä johtui siitä, että ohjaajien lomat osuivat samaan aikaan haastat- teluajankohdan kanssa. Haastattelut saivat ohjaajat ajattelemaan työtään eri näkökulmista ja tämä oli yksi opinnäytetyömme tavoitteista, joka toteutui.

Erityisesti uuden tiedon tuottaminen oli erityisen haastavaa. Tähän vaikutti osaltaan se, että molemmilla oli jo melko paljon kokemusta Harjulassa työskentelystä. Tämä saattoi vaikuttaa niin, että koimme hankalaksi tuottaa uutta valmiiksi jo mielestämme hyvin toimivaan työyh- teisöön, jossa olimme työskennelleet. Toisaalta aikaisempi kokemus työyhteisöstä helpotti työskentelyämme, koska tiesimme mitä Harjulaan kaivattiin ja mihin asioihin oppaassa tuli kiinnittää huomiota. Uutena tuotoksena teimme Harjulaan oppaan, jossa oli tiivistetysti tie- toa ohjaajuudesta, omaohjaajuudesta, nuorten erilaisuudesta, kotiutuksesta, itsenäistymises- tä, nuorten kanssa hoidettavista asioista sekä asioita, jotka pitävät, kun osastolle tulee uusi nuori.

Opinnäytetyön opas on lyhyt tiivistelmä ohjaajan työstä ja siinä kerrotaan mitä kaikkea ohjaa- jan tehtäviin kuuluu. Erityisesti siinä on painotettu omaohjaajan tehtäviä. Ohjaajan tehtävät ovat varmasti jokaiselle Harjulan ohjaajalle tuttuja, mutta Harjulassa ei ole ollut esimerkiksi minkäänlaista listaa, josta voi tarkistaa mitä kaikkia asioita omaohjaajan tulee tehdä uuden nuoren saapuessa Harjulaan. Olemme listanneet tällaisia asiat oppaaseen. Opas auttaa erityi- sesti uusia työntekijöitä hahmottamaan mitä uudesta nuoresta täytyy tietää. Jokainen tekee työtä omalla tavallaan, joten kaikki ohjaajat eivät välttämättä koe tarvitsevänsä käyttöönsä niitä tietoja nuoresta, joita oppaassa kehoitetaan hankkimaan. Kuitenkin esimerkiksi työryh- män kannalta on hyvä hankkia oppaassa listattuna olevat tiedot nuoresta. Jokaisessa iässä on

tietyt henkisen kehityksen vaiheet ja oppaaseen on Raisa Cacciatoren (2007) teoksen avulla tehty tiivistelmä jokaisen ikävaiheen henkisestä kasvusta. Tähän on lisättyä myös asioita, miten tätä tiettyä henkisen kehityksen vaihetta pystyisi tukemaan hyvällä tavalla.

Mielestämme saimme oppaasta tiiviin tietopakettin Harjulassa tehtävästä ohjaajan työstä. Opas olisi voinut olla laajempikin, mutta se jättää tällaisenaan Harjulan työryhmälle mahdollisuuden kehittää opasta laajemmaksi. Koemme, että oppaasta on hyötyä Harjulassa, koska vastaavanlaista opasta Harjulassa ei aikaisemmin ole ollut.

10.3 Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi

Molempien henkilökohtaiset tavoitteet liittyivät hyvin paljon siihen, miten luoda omaohjaajasuhdetta uuteen nuoreen sekä miten toteuttaa omaohjaajuutta käytännössä, koska kummallakaan ei ollut paljon aikaisempaa kokemusta omaohjaajuudesta. Opimme opinnäytetyöprosessin aikana paljon omaohjaajuudesta. Uutta tietoa saimme esimerkiksi yhteydenpidosta perheeseen sekä erilaisiin palavereihin osallistumisesta. Uuden nuoren tullessa osastolle täytyy hoitaa tietyt asiat, kuten erilaisten tietojen hankkiminen. Emme tienneet aikaisemmin mitä tietoa kannattaa hankkia omaohjattavasta, mutta opinnäytetyöprosessin aikana ymmärsimme erilaisten nuorta koskevien tietojen hankinnan tarpeellisuuden ja yhteistyön merkityksen muiden Viertolan työntekijöiden kanssa nuoren asioissa. Erilaisten tietojen hankinnassa olemme myös molemmat kehittyneet opinnäytetyöprosessin aikana.

Omaohjaajuutta toteuttaessa molemmat koemme kehittyneemme nuoren asioiden päättämisessä ja hoitamisessa. Usein omaohjaajan odotetaan ottavan oman nuoren asioihin kantaa ja tekevän päätöksiä. Lisäksi meille on hahmottunut, mitä kaikkea omaohjaajan tehtäviin kuuluu. Lastensuojelulaki (LSL 2007: luku 1, 4§) vaatii sijaishuoltoa toimimaan lapsen edun mukaisesti ja mielestämme olemme kyenneet toteuttamaan tämän mukaisia päätöksiä omaohjattaviemme kohdalla. Usein apuna on ollut työkaverit ja olemme pohtineet näitä ratkaisuja yhdessä. Monissa tapauksissa nuori ei ole aina tyytyväinen ohjaajan ratkaisuihin, mutta pääasia on, että ohjaaja on toiminut nuoren edun mukaisesti. Joissain tapauksissa nuori on jopa tullut kiittämään jälkikäteen, että päätöksiä on tehty hänen puolestaan, vaikka nuori ei ole aluksi ollut tyytyväinen tehtyihin päätöksiin.

10.4 Työryhmän palaute

Keräsimme palautteen opinnäytetyöstä sähköpostilla, mihin olimme laatineet muutaman kysymyksen opinnäytetyöhön liittyen. Saimme niukasti palautetta opinnäytetyöstä työryhmältä ennen prosessin valmistumista. Palautteen pohjalta teimme vielä joitakin muutoksia oppaaseen. Oppaan käytännöllisyydestä ja kuinka se vastaa Harjulan tarpeita kysyttäessä ohjaajat

kokivat oppaan olevan selkeä ja palauttavan mieleen tärkeitä asioita. Osa myös koki, että oppaassa oli asioita, mitkä eivät ole olleet kaikille nykyisille ohjaajille selviä. Joistakin vastauksista tuli ilmi, että oppaaseen olisi kaivattu enemmän uutta tietoa tai asiaa sekä kriittisyyttä nykyistä työtä kohtaan.

Teoriaosuuden ja oppaan yhteys koettiin selkeäksi, mutta palautteesta tuli myös ilmi, että teoriaosuus ei ollut kiinnostanut kaikkia vastaajia. Olimme tyytyväisiä, että vastaajat uskoivat käyttävänsä opasta työskentelyssään tulevaisuudessa. Kysyttäessä mitä hyvää opinnäytetyössä oli, vastauksista tuli ilmi, että hyvänä pidettiin tekijöiden ymmärrystä lastensuojelukentästä joka näkyi oleellisten asioiden huomioimisena. Lisäksi opas koettiin ytimekkääksi ja toivottiin, että siitä saadaan muokattua yhteistyössä työryhmän kanssa vieläkin toimivampi ja laajempi.

11 POHDINTA

Suomen talous on ollut 2008 jälkipuoliskolla taantumassa ja 2009 alusta voimakkaassa las-
kusuhdanteessa (Valtiovarainministeriö 2009). Kunnat pyrkivät säästämään kaikesta mahdolli-
sesta. Tällä on oma vaikutuksensa kuntien järjestämään lastensuojeluun, sillä säästötoimenpi-
teet kohdistuvat myös lastensuojeluun. Jotkut kunnat alibudjetoivat lastensuojelua, joka joh-
taa määrärahojen ylittymiseen ja tämä taas johtaa siihen, että lastensuojelutyötä tekevien
paineet kasvavat. (Saartio & Möller 2009.) Myös Lastensuojelun Keskusliiton internetissä jul-
kaistussa tiedotteessa (Lastensuojelun Keskusliitto 2008) todetaan lastensuojelun työntekijöi-
tä leimaavan kiire ja resurssipula ja näihin nähden liian suuret asiakasmäärät. Vantaan kau-
punki on myös säästänyt lastensuojelun menoista (Hämäläinen 2009). Koska säästöistä huoli-
matta työntekijöiltä vaaditaan laadukasta työtä, olemme pyrkineet opinnäytetyöllämme pa-
rantamaan Harjulassa tehtävää työtä nuorten parissa.

Teimme yhteistyötä opinnäytetyön tiimoilta Harjulan vastaavan ohjaajan kanssa, lisäksi
saimme tukea ja vinkkejä muilta ohjaajilta tarvittaessa. Erityisesti ohjaajien haastatteluista
saimme paljon apua oppaan tekemiseen ja käytimme haastatteluista osittain lähteinä oppaan
tekemisessä. Koulun puolelta ohjaava opettajamme vaihtui kesken opinnäytetyöprosessin ja
ensimmäisen ohjaavan opettajan ohjauksessa pääsimme hyvään alkuun opinnäytetyön kanssa.
Kesän jälkeen ohjaava opettaja vaihtui. Hänen kanssaan yhteistyö sujui hyvin, mutta alussa
hieman haittasi ettei hän ollut niin perillä opinnäytetyöstämme kuin alkuperäinen ohjaava
opettaja, jonka kanssa yhteistyössä olimme alun perin lähteneet työstämään opinnäytetyötä.
Saimme kuitenkin kummaltakin opettajalta paljon ammatillista apua ja koimme, että tukea
oli saatavilla aina kun sitä tarvitsimme.

Aloimme tehdä opinnäytetyötä keräämällä teoriaa lastensuojelusta sekä nuoruudesta. Emme osanneet linkittää tätä materiaalia vielä lopulliseen oppaaseen, mutta lopulta kun aloimme tehdä opasta, huomasimme, että kyseinen teoria vastasi juuri sitä mitä tarvitsimme oppaan tekemiseen. Suunnitelmavaiheessa löysimme Kari Turusen teoksen, jossa kerrottiin nuoruuden eri vaiheiden kriiseistä. Lopulta päätimme tehdä oppaaseen osion, jossa oli erilaisia psyykeen kehityksen vaiheita nuoruudessa ja neuvoja, mikä voi olla hyväksi kasvatuksessa tietyssä kehitysvaiheessa. Käytimme tämän osion tekemisessä Raisa Cacciatoren teosta Aggression portaat. Huomasimme, että Cacciatoren ja Turusen teokset tukivat hyvin toisiaan.

Alun perin mietimme haastatteluiden kohdalla haittaako, että työskentelemme haastateltavien kanssa ja tunnemme heidät entuudestaan. Näin jälkikäteen ajateltuna tuttuudesta oli ainoastaan hyötyä, koska ilmapiiri haastattelutilanteissa oli luonteva ja rento. Kenenkään ei tarvinnut jännittää ja koska haastattelut tehtiin luottamuksellisesti, eikä kenenkään tarvinnut varoa sanojaan. Haastatteluista jäi erittäin positiivinen kuva ja saimme niistä paljon tärkeää tietoa työhömmä. Haastatteluiden aikana saimme myös kiitosta ohjaajilta siitä, että ne laittoivat miettimään oman työn tekemistä.

Olisimme voineet aikatauluttaa haastattelut paremmin, sillä olimme varanneet niille ajan- kohdan, joka osui ohjaajien lomien kohdalle. Jos olisimme esimerkiksi toteuttaneet haastattelut syksyllä, olisimme luultavasti saaneet haastateltua kaikki ohjaajat. Tästä olisi ollut ehkä enemmän hyötyä oppaan teossa ja oppaan luotettavuus koko yhteisön oppaana olisi ollut parempi. Suoritimme haastattelut kesällä, koska ajatuksena oli saada opinnäytetyö valmiiksi syksyn aikana. Huomasimme tämän aikataulun kuitenkin mahdottomaksi. Tähän vaikuttivat uuden ohjaavan opettajan tuomat uudet näkökulmat sekä kahden kolmivuorotyötä tekevän aikataulujen yhteensovittamisen.

Haastatteluiden ja teoreettisen viitekehyksen mukaan ohjaajan roolin tulisi olla lähes samanlainen kuin nuoren vanhempien rooli. Ohjaajan ja vanhempien tulee olla luotettavia, turvallisia ja nuoruuden eri kehitysvaiheiden tuntevia aikuisia. Kehitysvaiheiden tuntemuksen tulee auttaa ohjaajaa nuoren kasvattamisessa eheään suuntaan. Ohjaajan tulee olla nuorelle hyväksiksi esimerkiksi ja samaistumisen kohde, josta ottaa opiksi. Ohjaajalle on tärkeää tehdä omalla persoonallaan töitä ja hänen tulee olla tietoinen omista huonoista ja hyvistä puolistaan, jotta pystyy tietoisesti auttamaan parhaalla mahdollisella ammattitaidollaan nuorta.

Toivomme, että tämän opinnäytetyön tuloksena syntynyt Harjulan ohjaajan opas tulee käyttöön. Oppaan sisältö on periaatteessa Harjulan ohjaajille tuttua, mutta sen sisältämä tieto voi olla hyödyksi monellakin tavalla. Erityisesti oppaassa olevan kaavakkeen, mihin voi täyttää mitä tulisi muistaa eri-ikäisten nuorten kohdalla, sekä Cacciatoren Aggression portaat-teoksen perusteella tekemämme tiivistelmän toivomme olevan jatkossa apuna omaohjaajatyössä. Toi-

vomme, opinnäytetyön antavan myös uutta tietoa lastensuojelutyöstä kiinnostuneille opiskelijoille. Myös toinen kuntouttava osasto Viertolasta on osoittanut kiinnostusta saada opas käyttöönsä

Arvioinnista tuli ilmi, että työryhmän toiveena on lähteä kehittämään omaa työtään käyttäen opasta pohjana laajemmalle käsikirjalle. Toivoimme alun perin, että olisimme saaneet aikaan lopullisen oppaan, mutta käytännössä opinnäytetyöprosessi on liian suppea niin laajan kokonaisuuden toteuttamiseen. Olemme kuitenkin tyytyväisiä, ettei opasta koettu turhaksi vaan vastaajat aikoivat käyttää sitä tukena työssään.

Olemme jättäneet nuoren näkökulman työstämme kokonaan pois, koska Harjulaan on tulossa nimenomaan nuoren ja tämän perheen näkökulmasta tehtävä opinnäytetyö tulevaisuudessa. Jouduimme rajaamaan jo työntekijän näkökulmasta katsottuna asioita pois, joten meille oli itsestään selvyyttä, että jo valmiiksi laajaan aiheeseen emme lisää enää asiakasnäkökulmaa. Opas palvelee asiakkaita ohjaajien kautta, koska asiakkaat hyötyvät, kun ohjaajat tekevät työnsä hyvin ja yhdenmukaisesti.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Aaltonen, M., Ojanen T., Vihunen R. & Vilén M. 2003. Nuoren aika. 2. uudistettu painos. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Aho, P., Hemmilä, R. & Korhonen, P. 2009. Laurea Fakta 2009-2010. Opintoasiainhallinto. Vantaa.
- Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Opetushallitus. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itse-tuntoa. Toinen painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Friman, T. 2002. Lastenkodin omahoitaja - iloitsee lasten pienistäkin onnistumisista. Lehdessä Lapsen Maailma 3/2002. Lastensuojelun keskusliitto.
- Harjulan perehdytyskansio.
- Hautamäki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. 2005. Yhteisöl-lisyyden paluu. Tammer-Paino. Tampere.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Hukkanen, R. 2002. Psychosocial Problems of Children Placed in Children's Homes. Väitöskir-ja, Turun yliopisto, Turku.
- Hämäläinen, J. 2009. Lastensuojelun uudistus vähensi kustannuksia. Vantaan Sanomat 20.08.2009. Viitattu 8.12.2009
<http://www.vantaansanomat.fi/Uutiset/Jutut/Paa uutiset/Lastensuojelun-uudistus-vahensi-kustannuksia>
- Jahnukainen, M., Kekoni T. & Pösö T. 2004. Nuoruus ja koulukoti. Nuorisotutkimusverkos-to/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Karppinen, S. 1999. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitok-sissa. Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. WS Bookwell Oy. Juva.
- Kiesiläinen L. 2004. Vuorovaikutusvastuu. Ammatilliset vuorovaikutustaidot kasvatusyhteisös-sä. Toinen painos. Kirjapaino Pakett, Tallinna.
- Kujala, A.-M., Kyllöinen, K. & Toivola P. 2006. Vuorelan koulukodin laatukäsikirja.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J.-M. 1993. Lapsi laitoksessa. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo.

Lastensuojelulaki luku 10. 2007. Viitattu 14.12.2009

http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/haku.php?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuoj*&submit=Hae

Lastensuojelulaki. Jälkihuolto. Viitattu 24.3.2009.

<http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a0d3c4b-ca50-449e-adc5-46bb5a563a9f/417-2007%20LASULAKI.pdf>

Lastensuojelun Keskusliitto. 2008. Ajankohtaista - Kiire ja resurssipula lastensuojelussa uhkaavat lapsen perusoikeuksia. 8.10.2008. Viitattu 8.12.2009

http://lsl.fi/showPage.php?page_id=4&offset=30&news_id=177

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.)

2004. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Opinnäytetyöohje. 2007. Viitattu 1.12.2009

https://intra.laurea.fi/intra/fi/02_opiskelu/02_opiskelu_osa2/01_opinnot/05_opinnaytetyo/01_ont_ohjeet/index.jsp

Puonti A., Saarnio T. & Hujala A., (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2005. Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonan laatu. AS Pakett Kirjapaino Tallinna.

Rantanen, P. 2004. Nuoruusikä. Teoksessa Lasten -ja nuorisopsykiatria s. 46-49. Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Alqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) 3. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim.

Rantanen, T. 2008. Opinnäytetyö 2008-2009. Laurea Optima. Viitattu 14.12.2009

<http://optima.discendum.com/learning/id74/bin/user?rand=62325>

Saartio, P. & Möller, S. 2009. Pelastakaa Lapset: Lastensuojelussa ei saa toistaa viime laman virheitä. 25.6.2009. Viitattu 8.12.2009

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/media/lehdistotiedotteet/2009/3019>

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. Edita Publishing Oy. Edita Prima Oy, Helsinki.

Salminen, M. 2001. Koulukotityön sisältö, laatu ja tuloksellisuus. 13/2001. Stakes. Stakesin monistamo, Helsinki.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Viitattu 11.4.2009

http://www.talentia.fi/files/1649_Etiikkaopas2005.pdf

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Atena Kustannus Oy. WS Bookwell Oy. Juva.

Valtiovarainministeriö. 2009. Valtiovarainministeriön talousennuste: Taantuman pahin vaihe takanapäin, mutta nousu jää vaimeaksi - julkiseen talouteen syvä alijäämä. 15.09.2009 Tiedo-

te 113/2009. Viitattu 18.12.2009

http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20090915Valtio/name.jsp

Viertolan vastaanottokoti. 2008. Viitattu 8.1.2010

http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;220;4720;4743;4745;27667&voucher=93B68536-CD65-486B-B7CB-C8EFDCCCE08A4.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Vuorela, S. (2005) Haastattelumenetelmät. Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät, Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupahakemus	50
Liite 2 Tutkimuslupa	51
Liite 3 Haastattelukysymykset	54
Liite 4 Arviointikysymykset	56
Liite 5 Harjulan ohjaajan opas	57

Tutkimuslupahakemus

Tarvitsemme tutkimusluvan opinnäytetyöhömmе, jonka toteuttaisimme Viertolan vastaanottokodin Harjulan osastolle. Ohessa on opinnäytetyösuunnitelma, josta olemme keskustelleet Viertolan vastaanottokodin johtajan XXX XXX:n kanssa sekä Harjulan vastaavan ohjaajan XXX XXX:n kanssa, ja molemmat ovat pitäneet opinnäytetyötämme toteutuskelpoisena.

Saammeko tämän perusteella tutkimusluvan opinnäytetyömme toteuttamiseen?

T. Simo Welling
p. 040-7035407
simo.welling@vantaa.fi

Maria Maasalo
p. 040-7070906
maria.maasalo@laurea.fi

Tutkimuslupa



VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

74 /2009

1 (3)

Dno SOSTER 3125/2009/092

Sosiaali- ja terveystoimi/Perhepalvelut
Perhepalvelujen johtaja

22.6.2009

Tutkimuslupa/ Harjulan ohjaajan opas/ Maria Maasalo ja Simo Welling

Laurea-ammattikoulun sosiaalialan opiskelijat Maria Maasalo ja Simo Welling hakevat tutkimuslupaa " Harjulan ohjaajan opas"- nimistä opinnäytetyötä varten.

Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä Viertolan vastaanottokodin Harjula-osastolle opaskirja ohjaajan tehtävistä työntekijöiden käyttöön. Harjula-osasto on tutkijoille tuttu, koska molemmat ovat työskennelleet siellä sijaisina sekä keikkalaisina.

Tutkimuksen tavoitteena on selkeyttää ohjaajien toimenkuvaa sekä saada työskentelyyn yhtenäisempi linja.

Tutkimus toteutetaan työntekijöille suunnatulla teemahaastattelulla.

Viertolan vastaanottokodin johtaja Varpu Sallinen puoltaa tutkimusluvan myöntämistä.

Tutkijoille ei luovuteta salassa pidettäviä asiakirjoja ja he ovat lain mukaan salassapitovelvollisia tutkimuksessa tietoon saamiensa yksilöä ja perhettä koskevien asioiden suhteen.

Päätös:

Päätän

1) myöntää luvan Simo Wellingille ja Maria Maasalolle tutkimuksen suorittamiseen

2) että heidän tulee toimittaa yksi kappale tutkimusta sosiaali- ja terveystoimelle

Täytäntöönpano:

- Simo Welling ja Maria Maasalo
- Viertolan vastaanottokoti/ Sallinen

Päiväys

Vantaa 22.6.2009

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Jaana Vilpas

Virka-asema

Vs. perhepalvelujen johtaja



VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS 74 /2009 2 (3)

Dno SOSTER 3125/2009/092

22.6.2009

Sosiaali- ja terveystoimi/Perhepalvelut
Perhepalvelujen johtaja

Oikaisuvaatimusosoitus

Päätökseen tyytymätön, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta (asianosainen) asia koskee, saa hakea siihen muutosta oikaisuvaatimuksin. Myös kunnan jäsen voi tehdä oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksessa on mainittava vaatimus ja perustelut ja siihen on liitettävä muutoksenhakijan tarpeelliseksi katsomat asiakirjat.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivässä sosiaali- ja terveyslautakunnalle. Määräaika alkaa asianosaiselle siitä, kun hän on saanut päätöksen tiedoksi, ja kunnan jäsenelle siitä, kun päätös on asetettu yleisesti nähtäville. Jollei asianosainen tai viranomainen muuta näytä, viranhaltijan päätöksen katsotaan saapuneen asianosaisen tiedoksi seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postilaitoksen kuljetettavaksi. Tiedoksisaantipäivää ei lueta määräaikaan.

Oikaisuvaatimus on muutoksenhakijan vastuulla toimitettava sosiaali- ja terveyslautakunnan kirjaamoon osoitteeseen Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa tai sähköpostitse osoitteella: kirjaamo.sosiaali-terveystoimi@vantaa.fi, viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Oikaisuvaatimukseen on liitettävä päätös sekä myös selvitys tiedoksisaantipäivästä, jos muutoksenhakija katsoo tämän tarpeelliseksi. Oikaisuvaatimus on allekirjoitettava ja siinä on ilmoitettava osoite, minne oikaisuvaatimuksen johdosta annettava päätös lähetetään.

Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Asianosainen saa esittää päätöksen tehneelle/esitellelle viranhaltijalle päätöksen muuttamista, jos hän katsoo, että päätöksessä on asia- tai kirjoitusvirhe - hallintolaki, 50§ ja 51 §(434/2003). Vain valmistelua, täytäntöönpanoa, virkaehtosopimuslain tai virkaehtosopimuksen soveltamista tai muuta erikseen laissa määriteltäviä vastaavaa asiaa koskevin osin päätökseen ei saa tehdä oikaisuvaatimusta tai valitusta - kuntalaki 91 § (365/1995), kunnallinen virkaehtosopimuslaki, 26 § (691/1970). Päätöksen tehnyt/esitellyt viranhaltija antaa lisätietoja asiasta - hallintolaki, 44 § (434/2003).

Päätöspöytäkirja yleisesti nähtävänä

Aika ja paikka

30.6.2009 klo 12-14, Sosiaali- ja terveystoimi,
Peltolantie 2 D, 01300 Vantaa

Todistaja

Sigrid Saaremaa



VANTAAN KAUPUNKI
VANDA STAD

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

74 /2009

3 (3)

Sosiaali- ja terveystoimi/Perhepalvelut
Perhepalvelujen johtaja

22.6.2009

Dno SOSTER 3125/2009/092

Päätöspöytäkirjan oikeaksi todistaminen

Allekirjoitetun ja edeltäkäs in ilmoitettuna aikana nähtävänä olleen päätöspöytäkirjan oikeaksi todistaa:

Päiväys 23.6.09 Vantaa

Allekirjoitus *Setja Saulin*

Nimen selvennys SETJA SAULIVAARA

Virka-asema HALLINTOSIHTTEERI

Tiedoksianto asianosaiselle:

Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §)

Asianosainen: *Maasala Maria / Welling Simo*

Annettu postin kuljetettavaksi *Vantaa 23.6.2009*

Tiedoksiantaja: *S. Saulin*

1. Mitä töitä olet tehnyt alaan liittyen ennen Harjulaan tuloa?
2. Kauan olet ollut Harjulassa töissä?

(Tässä kohtaa kertaus lyhyesti millaiseen opaskirjaan opinnäytetyössä pyritään...) Opas, jota teemme tulee Harjulan henkilökunnan käyttöön, ja sen tulee olla apuna ohjaajan työssä. Opas tulee keskittymään erityisesti omaohjaajuuteen ja omaohjaajan tehtäviin, joten toivomme, että tämä haastattelu antaisi meille tietoa Harjulan omaohjaajuudesta, jotta voisimme tehdä aiheesta kattavan oppaan.

OHJAAJUUS JA OMAOHJAAJUUS

3. Mitä ohjaajuus eli ohjaajana toimiminen lastensuojelun sijaishuollossa on?
4. Mitä omaohjaajuus mielestäsi on?
5. Kuinka ohjaajuus ja omaohjaajuus eroavat toisistaan?
6. Mitä näet tärkeänä omaohjaajuudessa?
7. Mitkä asiat koet haasteellisiksi omaohjaajuudessa?
8. Miten toteutat omaohjaajuutta omaohjattavasi kanssa?

NUOREN SAAPUMINEN

9. Mitä on tärkeä ottaa huomioon ennen kun nuori saapuu Harjulaan?
10. Mitä on hyvä ottaa huomioon kun nuori saapuu Harjulaan?
11. Miten perehdytät nuoren talon tavoille?
12. Miten otat vanhat nuoret huomioon uuden nuoren saapuessa taloon?
13. Miten vanhemmat otetaan huomioon kun nuori saapuu Harjulaan?
14. Mitä on mielestäsi tavoitteellinen työskentely nuoren kanssa?
15. Mihin nuoren kanssa työskentelyllä tulee pyrkiä?

NUOREN ASIOIDEN HOITO

16. Mitkä ovat pakollisia hoidettavia nuoren asioita?
17. Mitkä asiat koet haasteellisiksi hoitaa nuoren kanssa?
18. Mihin asioihin kaipaisit enemmän opastusta nuoren kanssa työskennellessä?
19. Missä neuvotteluissa omaohjaajan tulee olla mukana?
20. Mikä on ohjaajan rooli nuoren neuvotteluissa?

MUITA KYSYMYKSIÄ

21. Minkälaista perhetyötä teet nuorten perheiden kanssa?

22. Minkälaista verkostotyötä teet työssäsi? / Minkä verkostojen kanssa työskentelet nuoren asioissa?

23. Miten moniammatillisuus näkyy työssäsi?

NUORTEN ERILAISUUS

24. Miten otat huomioon nuoren iän ohjaajana?

25. Eroaako tytön ja pojan ohjaaminen mielestäsi?

26. Koetko haasteet erilaisiksi sukupuolesta riippuen?

27. Minkälaisiin ongelmiin olet törmännyt työssäsi erilaisten persoonallisuuksien kanssa?

28. Millaisia mahdollisuuksia ohjaajalla on tukea nuoren yksilöllistä kehitystä harrastusten, kiinnostusten kohteiden yms. kautta?

29. Miten tätä (nuoren yksilöllistä kehitystä) pystyisi tukea enemmän?

ITSENÄISTYMINEN, MUUTTO...

30. Minkälainen rooli ohjaajalla on nuoren itsenäistymisessä?

31. Minkälainen rooli ohjaajalla on nuoren kotiuttamistilanteessa?

OPINNÄYTETYÖ

32. Mitä kaipaisit tältä opinnäytetyöltä?

33. Mihin haluaisit, että opinnäytetyötä painotettaisiin?

Arviointikysymykset

Liite 4

Hei!

Olemme saaneet opinnäytetyömme loppusuoralle. Tarvitsisimme vielä teiltä palautetta työstä, joten olisimme hyvin kiitollisia jos viittsisitte lukuista läpi ja vastata alla oleviin kysymyksiin.

T: Maria ja Simo

Arviointi kysymykset:

1. Kuinka käytännöllinen opas on?
2. Miten opas vastasi Harjulan tarpeita?
3. Mitä olisit kaivannut oppaaseen lisää, mitä mielestäsi oppaasta puuttui?
4. Tukiko mielestäsi opinnäytetyön teoria osuus opasta? Millä tavalla?
5. Aiotko käyttää opasta työskentelysi tukena? Jos et niin miksi?
6. Mitä hyvää opinnäytetyössä on?



OHJAAJAN OPAS

Maria Maasalo & Simo Welling 2010

SISÄLLYS

○ Arki ja säännöt	3-4
○ Tervetuloa Harjulaan	5
○ Ohjaajuus	6
○ Omaohjaajuus	7
○ Vanhemman roolikartta	8
○ Ennen nuoren saapumista Harjulaan	9
○ Nuoren saapuessa Harjulaan	10-11
○ Nuoren asioiden hoitaminen	12-13
○ Nuorten erilaisuus	14
○ Mitä ottaa huomioon eri ikäisen nuoren kanssa	15
○ Kotiutus	16
○ Itsenäistyminen	17-18
○ Itsenäistyvän nuoren roolikartta	19
○ Kehityksen eri vaiheita	
• 9-12-vuotiaat	20
• 10-14-vuotiaat	21-22
• 12-15-vuotiaat	23
• 13-16-vuotiaat	24
• 14-17-vuotiaat	25
• 16-19-vuotiaat	26
• 18-25-vuotiaat	27-28
○ Lähteet	29



ARKI JA SÄÄNNÖT

- Sisääntuloajat:
 - Alle 15-vuotiaat su-to klo 20.00, huoneeseen 21.00, pe-la 22.00, huoneeseen 23.00
 - Yli 15-vuotiaat su – to klo 21.30 huoneeseen 22.00, pe-la 24.00, huoneeseen 00.30
- Arkisin ruokailut: aamupala itsenäisesti, lounas klo 11.00, välipala itsenäisesti, päivällinen 16.00, iltapala itsenäisesti
- Viikonloppuisin herääminen 11.00 mennessä. Yhteinen lounas klo 14.00, jonka jälkeen nuoret voivat lähteä omille menoilleen sovitus
- Arkisin koulun jälkeen suoraan Harjulaan
- Tietokone ja pelikoneet sammutetaan su-to 21.00 ja pe-la 23.00
- Tiistaisin siivouspäivä ja nuorten kokous klo 19.00, jolloin kaikkien nuorten oltava osastolla, viikkorahan saa jos on siivonnut yleisen alueen ennen nuorten kokousta ja klo 20.00 mennessä oman huoneensa. Alle 15-vuotiailla viikkoraha on 8 euroa, yli 15-vuotiailla 10 euroa
- Torstaisin on toimintatorstai, johon kaikki nuoret osallistuvat. Tällöin on yhteistä toimintaa, joka päätetään ennalta yhdessä tiistain nuorten kokouksessa
- Menoista sovittava aina ohjaajien kanssa, joskus nuoren on perusteltua olla koko päivä Harjulassa
- Suihkussa käytävä ennen huoneeseen menoa, saunominen puoli tuntia ennen nukkumaan menoa

ARKI JA SÄÄNNÖT

- Pyykit laitettava kuivumaan **asti** ennen nukkumaan menoa
- Ei puheluita enää nukkumaan menoajan jälkeen
- Nämä säännöt ovat viittellisiä ja ohjaaja voi käyttää omaa harkintaa tilanteen mukaan
- Samat säännöt ovat seuraavalla sivulla niin, että liitteen voi antaa nuorelle

TERVETULOJA HARJULAAN

- Sisääntuloajat:
 - Alle 15-vuotiaat su-to klo 20.00, huoneeseen 21.00, pe-la 22.00, huoneeseen 23.00
 - Yli 15-vuotiaat su – to klo 21.30 huoneeseen 22.00, pe-la 24.00, huoneeseen 00.30
- Arkisin ruokailut: aamupala itsenäisesti, lounas klo 11.00, välipala itsenäisesti, päivällinen 16.00, iltapala itsenäisesti
- Viikonloppuisin herääminen 11.00 mennessä. Yhteinen lounas klo 14.00, jonka jälkeen voi lähteä omille menoilleen sovitusti
- Arkisin koulun jälkeen suoraan Harjulaan
- Tietokone ja pelikoneet sammutetaan su-to 21.00 ja pe-la 23.00
- Tiistaisin siivouspäivä ja nuorten kokous klo 19.00, jolloin oltava Harjulassa
- Viikkorahan saa jos on siivonnut yleisen alueen ennen nuorten kokousta ja klo 20.00 mennessä oman huoneensa. Alle 15-vuotiailla viikkoraha on 8 euroa, yli 15-vuotiailla 10 euroa
- Torstaisin on toimintatorstai. Tällöin on yhteistä toimintaa, joka päätetään ennalta yhdessä tiistain nuorten kokouksessa
- Menoista on sovittava aina ohjaajien kanssa
- Suihkussa käytävä ennen huoneeseen menoa, saunominen lopetettava puoli tuntia ennen nukkumaan menoa
- Pyykit laitettava kuivumaan asti ennen nukkumaan menoa
- Ei puheluita enää nukkumaan menoaajan jälkeen

OHJAAJUUS

- Arjen pyörittäminen
- Nuoren päivittäisten asioiden hoito
- Nuoren kasvattaminen – elämän taitojen opettaminen
- Aikuisena oleminen
- Vuorovaikutus aina aikuisen vastuulla
- Viertolan ja Harjulan yleiset hoidettavat tehtävät (viikkoyhteenvedot viikonloppuisin, budjettiin merkinnät, autoa tankatessa ilmoitettava kilometrit kassalle, paperijutut, kiinteistönhoito, autohuollot, lippujen lataukset (saattoavustuksen hakeminen), viikkorahojen haku, tilitysten teko yms.)
- Ohjaaja on kaikkia nuoria varten
- Ohjaajalla olevia neuvotteluita tai palaveria nuoren asioiden hoidon tiimoilta on työntekijäpalaverit, asiakasohjausryhmä (vastaavajohtaja pääsääntöisesti), raportit, osastokokoukset, työohjaukset
- Ohjaajan tulee olla myös välillä vanhemman kuuntelijana
- Yhteydenpito lähiverkostoon ja viranomaisverkostoihin, kuten sosiaalityöntekijään ja Viertolan erityistyöntekijöihin, jälkihuoltoon, terveydenhuoltoon ja kouluun sekä poliisiin
- Viertolassa on monia eri ammatin omaavia erityistyöntekijöitä, joita kannattaa konsultoida tarpeen vaatiessa; toimintaterapeutit, sairaanhoitaja, psykologi

OMAOHJAAJUUS

- Toteutuu työpareina
- Päävastuuna pitää huoli, että oman nuoren asiat hoidetaan
- Asiantuntija oman nuoren asioissa, perehdyttää muita työntekijöitä omaan nuoreen
- Tavoitteena luoda suhde ja ylläpitää sitä (esim. yhteinen tekeminen)
- Tavoitteiden laatiminen, ongelmiin syventyminen ja käsittely
- Ajan antaminen nuorelle ja kiinnostus nuoren kaikkiin asioihin
- Vanhemmuuden roolikartta hyvä apu (kts. liite)
- Osallistuminen perhetyöhön sekä yhteydenpito perheeseen: nuoren asioiden ja kuulumisten informoimista vanhemmille, tarvittaessa käydä tapaamassa perheitä ja liennyttää nuoren ja vanhempien välejä

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

- arkielämän taitojen opettaja
- oikean ja väärän opettaja
- mallin antaja
- arvojen välittäjä
- tapojen opettaja
- perinteiden vaalija
- sosiaalisten taitojen opettaja
- kauneuden arvostaja

ELÄMÄN OPETTAJA

IHMISUHDEOSA AJA

- keskustelija
- kuuntelija
- ristiriidoissa auttaja
- kannustaja
- tunteiden hyväksyjä
- anteeksiantaja/-pyytjä
- itsenäisyyden tukija
- tasapuolisuuden toteuttaja
- perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija

- itsensä rakastaja
- hellyyden antaja
- lohduttaja
- myötäeläjä
- suojelija
- hyväksyjä
- hyvän huomaaja

RAKKAUDEN ANTAJA

Lapsen tarpeet eri kehitysvaiheissa

RAJOJEN ASETTAJA

- fyysisen koskemattomuuden takaaja
- turvallisuuden luoja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja
- ein-sanoja
- vuorokausirytmistä huolehtija
- omien rajojensa asettaja

HUOLTAJA

- ruoan antaja
- vaatettaja
- virikkeiden antaja
- levon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja
- ulkoiluttaja



VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

ENNEN NUOREN SAAPUMISTA HARJULAAN

- Tiedot nuoresta (sairaanhoitajan tiedot, tubhaastattelu vastaanotto-osastolta, psykologin tiedot, kts. liitteet) etukäteen osastolle ja tapaaminen ennen saapumista
- Tutustuminen Harjulaan ja omaohjaajiin
- Perheen huomioiminen, perheen mahdollista tutustua Harjulaan
- Tuloneuvottelun valmistelu
- Vanhoille nuorille kerrottava hyvissä ajoin, että on saapumassa uusi nuori

NUOREN SAAPUESSA HARJULAAN

- Riittävästi ohjaajia paikalla, vähintään toinen omaohjaaja ottamassa vastaan nuorta
- Kerrotaan muille nuorille uuden nuoren saapuminen
- Nuoren saapueessa annetaan nuorelle paperi, jossa on lyhyesti talon säännöt ja käydään ne läpi sekä esitellään talon työntekijät sekä tilat
- Jos tervetulokahvit ei onnistu vanhemmille, tulee omaohjaajan ainakin esittäytyä puhelimesta ja kertoa Harjulan käytännöistä ja säännöistä ja sovittava yhteydenpidosta, miten se tapahtuu ja kuinka usein
- Kännykän käyttö selvitettävä nuorelle ja vanhemmille. Kännykästä ei vastuuta Harjulalla ja puhelin otetaan pois jos sen kanssa ongelmia ilmenee
- Luotava ilmapiiri, jossa nuori voi jäädä viettämään ensimmäistä yötä turvallisesti mielin
- Omaohjaaja pyrkii edesauttamaan nuoren asettumista osastolle mm. viettämällä hänen kanssaan mahdollisimman paljon aikaa kolmen ensimmäisen päivän aikana
- Vanhemmille tarjotaan mahdollisuutta vieraila osastolla myös tutustumispäivien aikana
- Omaohjaaja auttaa nuorta oman huoneen sisustamisessa, tutustumisessa osaston muihin nuoriin ja ohjaajiin, käy läpi sijoitukseen johtaneita asioita ja käy edelleen läpi osaston käytäntöjä ja toimintatapoja

NUOREN SAAPUESSA HARJULAAN

- Omaohjaaja voi järjestää mahdollisuuksien mukaan yhteistä tekemistä osaston ulkopuolella tai käydä yhdessä nuoren kanssa vanhempia tapaamassa
- Tulohaastattelut (kts. liitteet)

NUOREN ASIOIDEN HOITAMINEN

- Tavoitteellista työskentelyä: suunnittelu, tavoitteet ja niiden arviointi
- Tavoitteet nousevat huostaanoton syistä ja nuoren tulevaisuuden tavoitteista, tehtävä yhteistyössä nuoren kanssa → pääsääntöisenä tavoitteena nuoren kotiin palaaminen tai itsenäistyminen
- Suunnitelmia tehtäessä otettava myös perhe huomioon (koko perheen asiakassuunnitelma) kts. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>, 6. luku 30 §:
- Yhteistyö perheen ja lähipiirin kanssa
- Koulun seuranta (Wilman kautta), läksyjien valvominen
- Nuoren terveyden hoitaminen
- Yhteydenpito eri instituutioiden, kuten koulun, viranomaisten ja hoitokontaktien kanssa
- Omaohjaajan olisi hyvä olla läsnä neuvotteluissa ja kertoa nuoren tilanteesta sekä toimia nuoren tukena neuvottelutilanteessa. Jos omaohjaaja ei ole läsnä, jonkun muun tulisi osallistua neuvotteluun, jotta tieto saadaan osastolle
- Nuoren mahdollisia neuvotteluita: koulupalaveri, asiakassuunnitteluneuvottelu, lääkärikäynnit, hoitoneuvottelut sairaalassa, viranomaisneuvottelut
- Kirjaukset tehtävä nuorta koskevista neuvotteluista ja asioista

NUOREN ASIOIDEN HOITAMINEN

- Neuvottelussa ohjaajan roolina nuoren asianajajana oleminen, huolehtia, että nuori kestää neuvottelun ja keskeyttää neuvottelu tarvittaessa, käydä läpi neuvottelussa käsiteltäviä asioita etukäteen nuoren kanssa
- Asiakassuunnitelmaa täydentämään tarvittaessa hoito- ja kasvatussuunnitelma → tietoa työryhmälle (LSL 30§)
- Nuoren kanssa työskentelylle pohjana on perustyö osastolla, turvallisuus ja päivittäisten tarpeiden huolehtiminen

NUORTEN ERILAISUUS

- Säännöt luovat selkeät rajat ja nämä on hyvä asettaa pääsääntöisesti iän mukaan
- Nuorten ikä- ja kehitystaso kuitenkin otettava huomioon, tämän mukaan myös säännöissä joustettava
- Tytöt ja pojat ovat erilaisia ja tämä on otettava huomioon ja hyväksyttävä työssä, perustyössä tällä ei ole väliä
- Tytöt ovat usein kehityksessä edellä ja tämä otettava huomioon, myös hyväksikäytön vaara tytöillä on suurempi
- Ohjaajan oma sukupuoli vaikuttaa aina työssä. Muun muassa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista keskusteleminen vaikeutuu jos kysessä on vastakkainen sukupuoli
- Erilaiset persoonallisuudet otettava huomioon, kaikki eivät ole samanlaisia ja tämä on hyväksyttävä työtä tehdessä henkilökemioista huolimatta, ohjaajalla vastuu vuorovaikutuksesta
- Budjetin rajoissa tarjottava harrastuksia ja tuettava kiinnostuksen kohteita
- Ohjaajan oma aktiivisuus vaikuttaa paljon nuoren harrastusmahdollisuuksiin ja työn täytyy olla tällä saralla suunnitelmallista

MITÄ OTTAA HUOMIOON ERI IKÄISEN NUOREN KANSSA

- 12-vuotiaana: ala-asteen päättyminen, yläasteelle siirtyminen

- 13-vuotiaana:

- 14-vuotiaana:

- 15-vuotiaana: rippikoulu

- 16-vuotiaana: yhteishaut, peruskoulun päättyminen

- 17-vuotiaana: itsenäistymissuunnitelma

Muita tärkeitä asioita, jotka on hyvä huomioida: merkkipäivät, isän ja äidin merkkipäivät (syntymäpäivät, kuolinpäivät), nuoren kokeet ym. merkittävät kouluasiat/päivät.

KOTIUTUS

- Kotiutuksia tapahtuu melko harvoin, mutta tähän olisi pyrittävä enemmän
- Kun sijaishuollon tarvetta ei enää ole eli huostaanoton perusteita ei ole ja tavoitteet ovat riittävästi toteutuneet (kts. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> luku 9, 47§)
- Nuori valmisteltava kotiin palaamiseen: miten pärjää suhteessa vanhempiin ja huostaanottoon johtaneiden syiden kanssa
- Nuori ja perhe saatava ymmärtämään kokonaiskuvan kotiuttamisprosessista
- Suunnittelu ja yhteistyö tärkeää perhetyön kanssa
- Kotiutuminen kuntouttavalta osastolta tapahtuu perheen ja nuoren kanssa pidetyn asiakassuunnitelman neuvottelun mukaisesti.
- Kotiutumisen työnjaosta sovitaan erikseen asiakasohjausryhmässä.
- Nuoren muuttaessa pois on nuoresta tehtävä loppuyhteenveto
- Perheen kanssa sovitaan kotiutumisen aikataulusta, nuoren kotonaoloaikoja pidennetään ja hoitovastuuta nuoresta ja nuoren asioista siirretään nuoren vanhemmille asteittain
- Yhteydenpito nuoreen jatkuu sijoituksen päättyessä ja perhettä tuettava tarvittaessa

ITSENÄISTYMINEN

- Päävastuu nuoren valmistelemisesta itsenäistymään on omaohjaajilla
- Nuori valmisteltava itsenäistymiseen hyvissä ajoin
- Itsenäistymissuunnitelma 17-vuotta täyttäneelle laaditaan sosiaalityöntekijän koolle kutsumassa palaverissa, johon osallistuu ohjaajan lisäksi myös jälkihuollon työntekijä
- Omaohjaaja ja jälkihuoltotyöntekijä tekevät työnjaon nuoren asioiden hoidon tiimoilta
- Mietitään mitä reittiä pitkin nuori itsenäistyy, haetaanko asunto muualta vai muuttaako tukiasuntoon
- Itsenäistyvän nuoren roolikarttaa voi käyttää hyvänä apuna (kts. liite)
- Kootaan yhteen nuoren historia ja nykytilanne:
 - käyttäytymisen vahvuudet ja ongelmat
 - arjen taitojen kartoitus
 - kuntoutuksia ja hoidot
 - arvio nuoren läheisverkostosta
 - arvio vanhempien kyvyistä tukea nuoren itsenäistymistä
 - arvio mahdollisista aktivoituvista traumoista
 - itsenäistymistä tukeva työskentely perheen ja verkoston kanssa
 - keskustellaan alustavasta työnjaosta ja itsenäistymisen aikataulusta

ITSENÄISTYMINEN

- Nuorella on mahdollisuus alkuavustukseen (max. 700e), tämä on harkinnanvarainen ja sosiaalityöntekijän päätettävissä
- Kartoitettava toimeentuloa, toimeentulotukea voi hakea jos ei nuorella ole muita tuloja riittävästi
- Uusi lastensuojelulaki tuonut haasteita (kts. lastensuojelulaki luku 12 jälkihuolto, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>)

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden pohjiija
- oikean ja väärän tunnistaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkoston vaalija

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnistaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohduttautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itseensä luottaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- oman itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- heikkouksien tunnistaja/kehittäjä
- itsensä suojelija
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnistaja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnitteliä
- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja



© VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

9-12-VUOTIAAT

Psyykkinen kehitys:

- o oman kehon tuntemus kasvaa
- o omia taitoja kehuaan tai vähätellään ja odotetaan muilta vastauksia
- o tulee hyvin toimeen aikuisen kanssa
- o vaikuttaa helpolta kasvatettavalta
- o muiden tunteiden pohtimista
- o pojilla usein kontaktileikkejä
- o tytöt lyöttäytyvät pieniksi ryhmiksi
- o luopuu ns. fantasiaroolleista, eli kaikkivoipaisuudestaan
- o ällötys ja kauhu kiehtovat, vastakkainen sukupuoli kiinnostaa: ”tyttö- ja poikabakteerit”

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- o kaipaa kannustusta, kehuja ja läsnäoloa
- o nuoren tulee saada aikuisen huomiota, läheisyyttä, turvallisuutta, arvostusta, hyväksyntää ja yhteenkuuluvuuden tunnetta
- o on hyvä työstää itsentuntoa, kun lapsi on vielä vastaanottavainen
- o opetettava moraalialueita, käytöstapoja ja toisten ja itsensä kunnioittamista
- o tunteiden käsittelyä on hyvä opettaa

10-14-VUOTIAAT

Psyykinen kehitys:

- kasvaa fyysisesti, urheilusuoritukset paranevat samalla ja aikaa menee kodin ulkopuolella harrastuksissa
- harjoittelee itsesääntelyä ja tunteitaan
- nuoret kehittyvät erivaiheessa ja erityisesti aikaisin kasvavat tytöt ja myöhään kasvavat pojat voivat joutua kiusatuiksi
- omatuntoa pyritään nostamaan toisia solvaamalla, samalla opetellaan puolustautumaan ja hyökkäämään
- ystäväpiiri saattaa vaihtua enemmän arvomaailmaltaan oman näköiseksi
- nuoren kavereilla alkaa olemaan samat arvot ja kiinnostukset
- nuori saattaa rikkoa rajoja saadakseen arvostusta kavereilta → riskialttius päihteisiin, rikoksiin
- nuori alkaa pelaamaan itseään muihin → tytöt alkavat korostamaan itseään meikeillä ja pukeutumisella
- nuoren fyysikka kehittyy ja uusia, isompia voimia kokeillaan → väkivaltatilanteiden riskialttius → sisäisiä konflikteja mielessä, kun toimii ristiriitaisesti oman moraalin kanssa
- unirytmii muuttuu usein myöhäisemmäksi
- ajattelu on usein mustavalkoista
- itsevarmuuden korostaminen yleistä

10-14-VUOTIAAT

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- tarvitsee ymmärrystä ja hyväksyntää lähiaikuisilta
- kaipaa kehuja ulkonäöstään ja siitä puhuminen negatiivisesti on yleensä tabu
- tarvitsee keinoja nähdä myönteisiä puolia itsestään ja hyvä on opettaa myönteisten ominaisuuksien hyväksikäyttöä, sillä energiaa on paljon
- kaipaa aikuisen seuraa
- tarvitsee apua ja neuvoja sekä tilaa ja vastuuta
- ikätovereiden vertaistuki tärkeää
- aikuisen kannattaa ennemmin kehua nuoren taitoja, onnistumisia ja saavutuksia kuin moittia
- aikuisen tulee luoda uskoa, että nuori tulee pärjäämään
- kiusaamisesta ja nimittelystä on hyvä puhua, sillä tässä vaiheessa nuori ei vielä ymmärrä, että henkinen väkivalta on myös väkivaltaa
- tasa-arvon opettaminen on tärkeää

12-15-VUOTIAAT

Psyykkinen kehitys:

- tunnemaailma kuohahtelee
- eläminen siirtyy kodin ulkopuolelle
- näkee entisen turvallisen elämän (lapsuuden) kielteisessä valossa
- nuori luulee olevansa kaikkivoiva, eikä turvaudu enää vanhempiin
- tunteet vievät laidasta laitaan, rakastumiset ja raivokkuudet ovat vahvoja
- käytös muuttuu, kun nuori pyrkii itsenäistymään. Käytös saattaa olla yllättävää ja vaativaa, mutta nuorta ei saa kuitenkaan hylyiksi/halveksia, sillä se heikentää nuoren kehitystä

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- jos nuorella on hyvä kokemus aikuisesta, hän uskaltaa pyytää apua, aikuisen tulee olla tavoitettavissa
- rajaaminen ei voi olla enää kovinkaan fyysistä koon takia, mutta rajoja kuitenkin tarvitaan
- nuori kaipaa säännöissä joustoa ja neuvotteluvaraa on hyvä antaa

13-16-VUOTIAAT

Psyykkinen kehitys:

- identiteetti kehittyy
- raivoa puretaan usein ympäristöön
- nuori saattaa kokea olevansa ahdistavien asioiden kanssa yksin
- toisia nuoria usein arvostellaan
- nuori on tunteiden vallassa hyvin avuton
- nuori ei ota etäisyyttä ärtymyksen takia vaan siksi, että luulee muiden olevan kyvyttömiä auttamaan häntä
- pelkää joutua muiden nuorten arvosteltavaksi
- tottelee joukkonsa johtajaa ja miellyttää muita nuoria
- nuori ei välttämättä hae kontaktia, mutta aikuisen on oltava tarjolla
- kaverit saattavat vaihtua ja harrastukset tulevat tärkeämmiksi
- ensimmäiset seurustelusuhteet vahvistavat hyväksytyksi tulemistä

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- omaa yrittämistä kannustettava
- nuoren kanssa voi käydä arvokeskusteluja eri aiheista kuten erilaisuus, tasa-arvo jne.
- arvokeskustelut saattaa olla kuitenkin omien vanhempien kanssa lähes mahdottomia
- turvalliset aikuiset kuitenkin voivat tarjota samaistumisen kohteita nuorelle

14-17-VUOTIAAT

Psyykkinen kehitys

- nuori alkaa pohtia miten pärjää itseks en
- ajatuksissaan usein kaataa omat vanhemmat sekä muut auktoriteetit
- huonoja käytöstapoja esiintyy hälinän muodossa kouluissa, busseissa yms.
- sääntöjen vastustamista, pinnaamiset koulusta, yölliset poissaolot
- vallan ryöstämistä auktoriteeteilta
- pojat voivat pyrkiä vaikuttamaan kavereihin sekä mahdollisiin tyttöystäviin väkivaltaisella käyttäytymisellä
- tytöt pyrkivät tekemään vaikutuksen meikeillä ja koruilla ja näiden näpistelemisen yleisempää

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- nuorelle voi olla helpompaa puhua muiden aikuisten kuin omien vanhempien kanssa
- nuorelle parhaita hetkiä ovat tilanteet, joissa ikätoverit antavat myönteistä palautetta
- on hyvä arvostaa nuorta yksilönä, vaikka hän ei toteuttaisikaan aikuisen toiveita
- nuoren häpäisy ja ivaaminen ovat huonoja konsteja, sillä ne heikentävät nuoren itsetuntoa ja luottoa aikuisiin

16-19-VUOTIAAT

Psyykkinen kehitys:

- kokee olevansa tasavertainen lähiaikuisten kanssa
- ärsyynty helposti neuvoista ja huolenpidosta
- työstää viimeisiä murrosiän haasteita
- pitää vanhemmat selvästi loitolla
- energiaa ja halua riittää suunnata kohti tulevaa
- haluaa itse päättää rahankäytöstä, elämästä, ystävistä ja menemisistään
- kotona asumisessa ristiinriitoja, jääkaapin sisältö ja kodin palvelut kelpaa, mutta ei halua alistua kodin velvollisuuksiin ja aikatauluihin

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- kohdeltava aikuisena
- ilmaise asiat samalla tavalla kuin esim. työtoverille
- nuoren arvoja, elämää ja vapautta kannattaa arvostaa
- tulee antaa tilaa tehdä omat valinnat ja erehdykset
- aikuisen tulee olla kuulolla ja käytettävissä vastoinkäymisten hetkellä
- tulee kannustaa korjaamaan virheensä esim. raha-asioissa ja ottamaan näin opiksi
- tulee vaatia yhteisten sopimusten noudattamista ja osallistumista

18-25-VUOTIAAT

Psyykinen kehitys:

- rakentaa identiteettiään työn, opiskelun ja seurustelusuhteiden kautta
- ottaa vastuuta elämästään ja keskittyy etenemiseen ja itsensä kehittämiseen
- tärkeimpiä tavoitteita: ammatin hankinta, riittävä toimeentulo, itsenäinen asuminen
- kumppanin etsintä ja jopa perheen perustaminen ajankohtaista
- kokee pärjäävänsä yksin ja tuntee hyvää oloa selviytyessään itsenäisesti
- alkaa muodostaa lähiaikuisten kanssa aikuismaisia ihmissuhteita, kohtaa vanhemmat uudella tavalla
- kaipaa aika-ajoin irtautumisia kotoa → matkat, vaihtopilasuodet, työpaikka
- ei kestä olla tilivelvollinen, koti tuntuu ahtaalta
- koti muistuttaa lapsuudesta ja riippuvuudesta → tahtoo selvitä omillaan ja haluaa pois kotoa

18-25-VUOTIAAT

Otettava huomioon nuoren kasvatuksessa:

- aikuisen tulee luoda uskoa, että nuori pärjää itse
- nuoren tulee tehdä irtiottoja ja ratkaisuja saadakseen kokemusta omasta reviiristä
- kaikkea ei tule tyrmätä, vaikka asiaa ei ole ihan loppuun asti suunniteltu
- hetkelliset pyrähdykset omilla siivillä on hyödyllisiä
- nuorelle pitää antaa tilaa
- aikuiselta vaaditaan hienotunteisuutta
- aikuisen tulee olla turvana tarpeen vaatiessa, pääosin nuori hoitaa kuitenkin omat asiat
- tarvitsee tietoa yhteiskunnan tukijärjestelmistä ja palveluista
- apua työnhakuun, opiskeluun ja oman asunnon harkintaan sekä terveysten palveluiden tuntemukseen

LÄHTEET

- Cacciatore, R. Aggression portaat. 2007. Opetushallitus. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Harjulan perehdytyskansio.
- Harjulan työntekijöiden haastattelut 1.7.-20.8.2009.
- Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Viitattu 23.11.2009
http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=14.
- Kiesiläinen, L. 2004. Vuorovaikutusvastuu. Ammatilliset vuorovaikutustaidot kasvatusyhteisössä. Kirjapaino Paketti, Tallinna.
- Lastensuojelulaki. Viitattu 20.11.2009
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 23.11.2009
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/2f301bbb-6cc1-4f0b-88ba-f0ca737f82f6/Vanhemmuuden%20roolikartta.gif>.